

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

**Lidové zvyky, tradice a jejich vliv na rozvoj
osobnosti dítěte**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.

Autor diplomové práce:

Bc. Eva Pivoňková

Hradec Králové, 2017

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Eva Pivoňková
Studium:	P15K0308
Studijní program:	N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor:	Pedagogika předškolního věku
Název diplomové práce:	Lidové zvyky, tradice a jejich vliv na rozvoj osobnosti dítěte
Název diplomové práce AJ:	Folk customs, traditions and their influence on the development of the personality of the child

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá současným stavem dětského folkloru a jeho vlivem na rozvoj osobnosti dítěte. Zamýšlí se nad přínosem a uplatněním lidové písně v mateřské škole a tvorbou programu lidových tradic, který by naplnil požadavky předškolního vzdělávání. Teoretická část popisuje současné postavení hudebních aktivit v kontextu s lidovou písní a tradicemi, které jsou přirozeně propojené s přírodou a snaží se o jejich začlenění do předškolního vzdělávání. Propojením chodských písní a tradic vznikne návrh třídního vzdělávacího programu v podobě aktivit a činností, který bude inspirativní pro předškolní vzdělávání v mateřských školách.

Baar, J. Chodské písně a pohádky. Praha: Odeon, 1976. 615 s. Jenčková, H. Hudba a pohyb v současné škole. Plzeň: Tandem, 2006. 316 s. ISBN 809031157-

Garantující pracoviště:	Ústav primární a preprimární edukace, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.
Oponent:	doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Hradec Králové, dne:

Podpis:.....

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce PaedDr. Vladimíře Hornáčkové, Ph.D. za poskytnutí cenných rad a informací a za ochotnou a vřelou pomoc při zpracování diplomové práce.

Zároveň vyslovuji poděkování kolegyni v zaměstnání, zastupující mě v době mé nepřítomnosti, a hlavně celé mé rodině za pochopení a podporu.

ANOTACE

Cílem diplomové práce je přiblížit propojení lidových tradic a zvyků a hudebními činnostmi v předškolním vzdělávání a zamyslet se nad přínosem a uplatněním lidové písně v mateřské škole s vytvořením projektu se zaměřením na lidové tradice, který by naplnil požadavky předškolního vzdělávání.

Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část popisuje současné postavení hudebních aktivit s lidovou písní a tradicemi v regionu Chodska, které jsou přirozeně propojené s přírodou, a snažím se o jejich začlenění do předškolního vzdělávání. Zamýšlím se nad uspořádáním činností, které jsou pro předškolní věk důležité a ve spojení s lidovými tradicemi nabízejí velké množství aktivit, které jsou pro děti přínosné a rozvíjejí dítě ve všech oblastech RVP PV.

V empirické části uvádím projekt s propojením chodských písní, pohádek a básní, který je inspirací pro předškolní vzdělávání v mateřských školách nejen na Chodsku.

ABSTRACT

The goal of this diploma thesis is to outline connection of folk traditions and customs, and music activities in pre-school education, and to contemplate contribution and use of folk songs in kindergartens with creation of a project focused on folk traditions which would fulfill requirements of pre-school education.

The thesis is divided into two parts. The theoretical part describes current role of music activities, folk songs, and traditions in Chodsko region, which are naturally intertwined with nature, and I try to incorporate them into pre-school education. I consider arranging of the activities which are important for pre-school age and offer large-scale variety of activities that are beneficial for children and develop children in all fields of RVP PV.

In the empirical part, I present a project which combines songs from Chodsko, fairy-tales, and poems, which is an inspiration for pre-school education in kindergartens not only in Chodsko.

Obsah:

Úvod	7
Teoretická část	9
1 LIDOVÁ KULTURA A JEJÍ ZÁKLADNÍ POJMY	9
1.1 Lidové zvyky.....	9
1.2 Lidová píseň.....	10
1.3 Lidová tradice	11
2 CHARAKTERISTIKA REGIÓNU CHODSKA.....	14
2.1 Chodský kroj na prahu 21. století	14
2.2 Kroj současnosti.....	16
3 LIDOVÁ TRADICE – PŘIROZENOST, PŘÍRODA A RITUÁLY	20
4 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	23
5 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM LIDOVÝCH TRADIC.....	27
6 HUDBA A HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI V KONTEXTU LIDOVÝCH TRADIC.....	29
6.1 Dítě a jeho tělo	29
6.2 Dítě a jeho psychika.....	32
6.3 Dítě a ten druhý.....	34
6.4 Dítě a společnost.....	35
6.5 Dítě a svět	37
Empirická část	41
7 PEDAGOGICKÝ PROJEKT.....	41
7.1 Záměr	43
7.2 Plánování	44
7.3 Provedení	45
7.4 Realizace a hodnocení projektu	54
8 HODNOCENÍ PROJEKTU DĚTMI.....	76
8.1 Doporučení pro pedagogickou praxi	77
Závěr	78
9 SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY.....	80

Úvod

Hudba, zpěv, lidové písničky byly součástí mého života od dětství. Pocházím z rodiny, kde se stále, při každé příležitosti, která se nám naskytne, zpívá. Vyrůstala jsem v tom a nechalo to ve mně krásné vzpomínky na dětství. Moji rodiče zpívají chodské písničky dvojhlasně a doprovázejí se při tom na vlastnoručně, otcem vyrobený nástroj „vozembouch“.

To mě motivovalo k tomu, že jsem začala hrát sama na různé hudební nástroje. Což určitě využívám při práci v mateřské škole s dětmi. Děti jsou ze zvuků hudebního nástroje vždy nadšené a velice soustředěné. Mám radost, že samy za mnou chodí a sdělují mi, že až budou chodit do školy, také budou navštěvovat hudební školu a budou se učit hře, na hudební nástroj. Věřím, že jsem pro ně inspirací.

Myslím si, že význam lidových zvyků a tradic v tomto století výrazně upadá. Je to určitá souvislost s dnešním životním stylem. Kde dnes člověk může přijít do kontaktu s lidovou písní? Na prvním místě by to mělo být rodinné prostředí a na druhém místě škola. Ale rodin, kde se neustále zpívá, dnes ubývá. Jen mnozí z nás již mohou vzpomínat na krásné chvíle, kdy společný zpěv dokázal navodit nejen sváteční atmosféru, ale byl pro nás oporou například i při nezáživných domácích pracích.

O tradice a zvyky se spojením hudebních činností v mateřské škole se velice zajímám a proto mě toto téma motivovalo k napsání diplomové práce. Domnívám se, že v dnešní uspěchané době je toto téma opomíjeno.

Cílem diplomové práce je přiblížit propojení lidových tradic a zvyků a hudebními činnostmi v předškolním vzdělávání a zamyslet se nad přínosem a uplatněním lidové písně v mateřské škole s vytvořením projektu se zaměřením na lidové tradice, který by naplnil požadavky předškolního vzdělávání.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části se věnuji vysvětlením pojmů v historickém kontextu lidových zvyků a tradic. Popisuji současné postavení hudebních aktivit s lidovou písní a tradicemi v regionu Chodska, které jsou přirozeně propojené s přírodou, a snažím se o jejich začlenění do předškolního vzdělávání. Zamýšlím se nad uspořádáním činností, které jsou pro předškolní věk důležité a ve spojení s lidovými tradicemi nabízejí velké množství aktivit, které jsou pro děti přínosné a rozvíjejí dítě ve všech oblastech RVP PV.

V empirické části uvádím projekt s propojením chodských písní, pohádek a básní, který je inspirací pro předškolní vzdělávání v mateřských školách nejen na Chodsku.

Teoretická část

1 LIDOVÁ KULTURA A JEJÍ ZÁKLADNÍ POJMY

Kultura – kulturu bychom mohli chápat jako něco, co si člověk vytvořil sám. Kulturou pro nás může být literatura, divadlo, hudba, film, umění, ale i zvyky a tradice. Kultura je něco, s čím se člověk nenarodí, ale musí se jí učit.

Lidová – kultura vzniká postupně a předává se z generace na generaci, mezi lidmi navzájem. Předává se v rodinách, ve školách, ve společnosti a v současné době mají na předávání největší vliv média.

Proto hovoříme o kultuře lidové, která je chápána nejen regionálně, ale také sociálně. Kultura je předávána řečí a je vázána na určité jazykové prostředí. Jinak se hovoří na venkově a jinak ve městech. Na venkově se studuje kultura rolníků, řemeslníků, resp. pastevců, kteří tvoří zvláštní okrajovou skupinu, a používá se více nářečí. Ve městech se studium věnuje ještě s ohledem na jejich rozčlenění do sociálních skupin, kde musí být zohledněn věk, pohlaví, sociální a materiální podmínky, náboženské vyznání a vzdělání.

V současném pohyblivém světě, se potkávají různé společenské kultury, které se vyznačují jiným náboženstvím a mají různé rituály. Tyto kultury si navzájem nerozumí, a proto mohou vznikat společenská napětí a konflikty.

V diplomové práci se budu zabývat pouze českou lidovou kulturou.

1.1 Lidové zvyky

Původ a vznik lidových zvyků bychom mohli spatřovat v dávných rituálech. Když lidé něčemu nerozuměli, nebo se něčeho báli ve smyslu přírodních zákonů, pak je logické, že dělali vše proto, aby se ubránili a věřili ve svoji víru. Tento pojem bychom mohli chápat jako vzorec chování určitého společenství. Chováme se tak, jak se chovali naši rodiče, prarodiče.

Už v dávných dobách lidé cítili potřebu se nějakým způsobem orientovat v čase a to nejen kvůli zemědělským pracím, ale také měli potřebu vykonávat různé náboženské rituály. Jediné z čeho mohli vycházet, bylo pozorování a počítání měsíčních cyklů či doba, kdy obíhalo Slunce kolem Země. Vznikaly různé kalendáře.

Naši předkové vnímali v kalendářním roce dvě velká a významná období – Vánoce a Velikonoce. Podle významu se k nim připojovaly méně významné svátky, nebo jen připomenutí dne jména patrona. Tyto obyčeje jsou spojené se životy lidí a ty mají příznivě ovlivnit jejich zdraví a také život. V současné době jejich smysl postupně zaniká. Stálíci tu zůstaly jen Vánoce a Velikonoce. Zbylé obyčeje se udržely jen místně, v různé intenzitě a různém tematickém výběru. Mnohde z nich zůstaly jen body zábavy a jinde se podařilo tradiční obřady převést na kulturní pole v podobě festivalů a slavností (Burianová a spol., 2000). České lidové zvyky jsou založeny na křesťanské nebo pohanské tradici. Často se liší kraj od kraje a ve velkých městech už se v dnešní době udržují méně. Přesto na vesnicích a v moravskoslezských regionech jsou stále velmi živé.

Lidové zvyky jsou významné převážně pro společenskou soudržnost. Svým jednáním a chováním dáváme najevo, že do této společenské skupiny patříme.

1.2 Lidová píseň

Když se zamyslím nad úlohou lidové písně v životě jednotlivce, dospěji k názoru, že je ve srovnání s minulými generacemi podstatně menší. Tradičně se vždy zpívalo a zpívá při různých společenských akcích, kdy se jedná o neřízený kolektivní zpěv, který v dnešní době je nejčastěji spojován s doprovodem kytary. Kdy ale lidová píseň spíše upadá a upřednostňuje se píseň populární.

Z vlastní zkušenosti vím, že se dnešní děti s lidovou hudbou setkávají méně, než tomu bylo dříve. Dnes se tato setkání udržují jen v určitých lokalitách, kde jsou tradice podporovány. Je to škoda, protože hudební výchova je velmi důležitým faktorem estetického působení na dítě v předškolním vzdělávání. I když Helfert (1970) si na tuto otázku ve své době uchovával pozitivní náhled a to v situaci, kdy základní potřebu hudby paradoxně dokazuje právě faktem lidové hudby a lidové písně. *Tento fakt ukazuje, že v nejširších lidových kruzích je živá potřeba hudby, která nutí zpívat nebo poslouchat*

lidovou píseň. Námitka, že lidová píseň upadá, že se dnes již tolik nezpívá jako dříve, je jen zdánlivá. Nezpívá se proto tolik, že dnes lid nalézá jinde příležitost, jak uspokojit svou potřebu hudby. S pronikáním moderních reproduktivních strojových vynálezů nutně klesá potřeba zpívat, neboť tím je potřeba hudby vyvažována těmito novými prostředky (Helfert, 1970, s. 137). Jsem toho názoru, že lidé si raději poslechnou hudbu moderní, než lidovou.

Písně bychom si mohli rozdělit podle různých hledisek. Určitě nebudeme stejné písně zpívat, při různých příležitostech. Jiné písně vybíráme na vystoupení při slavnostech a jiné písně zpíváme například při biřmování, na křtinách, na svatbách. *Podle věku zpěváků lze píseň rozdělit na písně určené dětem, dospívající mládeži, či dospělým, podle pohlaví na písně ženské a mužské, dívčí a chlapecké. Dále můžeme písně rozdělit na písně taneční, svatební, pohřební, ukolébavky, pracovní, vánoční apod. Dále by se daly písně rozdělit podle míry dějových prvků na písně lyrické, lyricko – epické a podle regionů na písně světské, světské s duchovními prvky a duchovní* (Pecháček, 2010, s. 18). V textech lidových písní se nejčastěji zpívá o nešťastné lásce z vesnice či města se zdrobnělinami (kostelíček, potůček, háječek, růžička, vršíček). Žánrově se jedná o polky, valčíky, pochody a tanga. Autoři lidovek chtěli svými písněmi oslovit co nejširší vrstvy obyvatelstva, a proto se snažili texty a nápěvy přiblížit jeho vkusu.

V lidové písni jsou projevy z větší části jednohlasé, při přednesu se ale spíše uplatňuje improvizovaný dvojhlas, výjimečně i vícehlas. V průběhu 20. století se setkáváme s instrumentálními úpravami lidových písní, jako součást technické výchovy dětského interpreta. Tyto úpravy plní převážně funkci výchovnou a to ve smyslu udržování lidových písní v paměti mladých lidí v době, kdy jejich zájem jde převážně jiným směrem (Pecháček, 2010). Lidová píseň je i dnes základem repertoáru při vesnických bálech a veselí, na nichž je schopna i ochotna ji přijmout dnešní mladá generace, která se většinou této hudbě brání.

1.3 Lidová tradice

Tradice je chápána jako ústní podání, čili vypravování z dob dávno minulých, jež přechází z pokolení na pokolení, tudíž tradice nejsou ustáleny písmem. V širším smyslu se dá do pojmu tradice zahrnout vše, co nazýváme moderním slovem folklór, národní

pověsti, pohádky, písně a pořekadla, ale i zvyky, pověry a slavnosti, pomysly bájeslovné, ale i výtvoři řemeslné a umělecké, jaké se jeví na stavbách.

Následující text je věnován těmto třem pojmům, protože z vlastní zkušenosti vím, že spouště lidí se tyto pojmy zaměňují a ztrácejí hlavní myšlenku. Zamysleme se tedy nad těmito pojmy.

Pověra - *jako nepodložená víra v souvislost věcí a jevů: např., že třináctka je nešťastné číslo* (Slovník spisovné češtiny, 2007, s. 300). Pověru bychom mohli chápat, jako něco, co si lidé určitou situací myslí, že by jim mohlo příště pomoci. Jsou v rozporu s racionálním myšlením a přiřazují se bez rozumu k věcem a dějům. Pověry přežívají stovky let a jsou různé. Pověry mají také různá povolání a profese. Máme pověry, které přinášejí štěstí (čtyřlístek, podkova, kominík, atd.) a naopak pověry, které nám mohou přinést smůlu (vysypaná sůl, rozbité zrcadlo, černá kočka, která nám přeběhne přes cestu, atd.).

Pranostika - *je lidová průpovídka, zvláště o předpovědi počasí* (Slovník spisovné češtiny, 2007, s. 305). Mezitím co pranostika vychází z dlouhodobých historických pozorování, kdy se snaží dávat do souvislosti určité meteorologické jevy a roční dobu. Pranostika by v překladu mohla znamenat předpověď (Na Nový rok o slepičí krok, Na Tři krále o skok dále, svatý Martin přijíždí na bílém koni, atd.).

Folklór - sepeť hudebních zdrojů z folklórní oblasti. Folkem se rozumí hudební proud, na jedné straně lze do něho zařadit různé varianty úprav lidového repertoáru, na druhé straně tvorbu autorskou, která čerpá podněty z lidové hudby (Pecháček, 2010). Folklór bychom mohli rozdělit podle věku účinkujících na folklór dětský a folklór dospělých. V dětském folklóru se kromě písní navíc ještě používají různá říkadla, básničky, rozpočítadla, tanečky a mnoho jiného. Dětský folklór vznikl z potřeb dětí, co je zajímavé, co dělají, jaké mají potřeby, do folklóru jsou vneseny prvky naší lidové kultury a to vše se odráží ve vystoupeních dětí. V pojmu dětský folklór se ukrývají pohybové, taneční, výtvarné, dramatické, hudební a slovesné činnosti, jejichž tvůrci jsou převážně děti.

Když se řekne folklór, představím si nějaký velký přírodní amfiteátr, festival, spoustu diváků a spoustu účinkujících v nádherných krojích. V době mého dětství to ale byly akce spíš pro dospělé (Pecháček, 2010, s. 115). V dnešní době bychom mohli říci, že

převážně rodiny s dětmi jsou hlavními účastníky těchto folklórních setkání, kdy se přijdou podívat na své děti, přátele a známé.

Lidové zvyky a tradice rozdělujeme na svátky:

Církevní

Tři králové, Hromnice, Svatý Valentin, Postní doba, Velikonoce, Svatý Jiří, Svatý Jan Nepomucký, Letnice, Poutě, Boží Tělo, Svatý Václav, Dušičky, Advent, Svatá Barbora, Svatý Mikuláš, Svatá Lucie, Vánoce

Světské

Nový rok, Masopust, Vynášení smrti, přinášení léta, Apríl, Filipojakubská noc, Svátek práce, Sklizeň, Posvícení

V další kapitole se věnuji regionu Chodska, kde žiji. I přesto, že se historie s tímto místem příliš nemazlila, jsou zde stále lidé, kteří nás vedou k uchování zvyků, nářečí a krojů. Lidé, kteří si s oblibou zazpívají optimistické písně a zatancují společné tance. Věnují tomu spoustu volného času a výsledkem pro ně je zpětná vazba od lidí, kteří se na ně rádi přijdou podívat.

2 CHARAKTERISTIKA REGIONU CHODSKA

Chodsko se dělí na horní a dolní, jednotlivé části se liší především výzdobou krojů, což je důsledek dřívějších ekonomických rozdílů. Název tohoto kraje byl odvozen od jména zde žijících obyvatel – Chodů. Chodové měli za úkol střežit hranice země, kterými procházela důležitá stezka ze sousedního Německa do Prahy.

Barevné kroje, nezapomenutelný zvuk dud a klarinetu, písničky, které jsou převážně veselé, furianství, dosud živé obyčeje a zvyky, to vše orámované zvlněnou krajinou plnou lesů. Neoplývá majestátností vysokých hor, ale přesto tu panovaly drsné podmínky, které formovaly naturel místního lidu, tak to je Chodsko.

2.1 Chodský kroj na prahu 21. století

Dalo by se říci, že Chodsko je jako zarámovaný obraz – pohoří, lesy, louky, pole, vesnice, ale tento obraz je výjimečný tím, že je živý. Díváte se na obraz a slyšíte zvuk dudácké muziky, výskání, tupání, vidíte barevné kroje a slyšíte smích. Jedním z výtvorů našich předků žijících na Chodsku je kroj. Kroj je symbolem místní lidové kultury a jeho vzhled a význam se po staletí měnily a utvářely.

Historie a vývoj kroje

Kroj se na Chodsku dědí z generace na generaci, ale ještě dnes zde působí švadleny, které kroj stále šijí, a jejich poptávka je stále značná. Nejvýznamnějšími vesnicemi, kde se kroj zachoval, jsou Mrákov a Postřekov, ale mezi jejich kroji existuje podstatný rozdíl. V obou vsích působí národopisný soubor, který je nositelem a pokračovatelem lidových tradic na Chodsku.

Popis kroje podle B. Němcové

Vzhled kroje z předcházejícího období popsala B. Němcová, která na Chodsku pobývala se svojí rodinou ve 40 letech 19. století. Němcová ale popisuje podobu ještě

z dřívějších let z výpovědí chodských pamětnic a pamětníků. V době pobytu B. Němcové kroj získal významnou změnu v oblékání, která se stala důležitým východiskem pro jeho dnešní podobu (Kalousová, 2011).

Popis kroje podle K. J. Erben

Podobu kroje v 60 letech 19. století podrobně popisuje ve své studii K. J. Erben. V tomto období již zmizely starobylejší části oděvu a ten se ustálil do dnešní podoby. To se ale týká jen kroje svátečního, neboť podoba všedního kroje během 20. století procházela změnami ovlivněnými módou (Kalousová, 2011).

Kroj jako součást života chodské vesnice

Kroj má vždy několik funkcí, ale jedna vždy převládá a ostatní jsou jí podřízené. Například sváteční kroj a jeho funkce se zcela odlišuje od kroje všedního, určuje, kdy a kam se má kroj obléci. Změna funkce kroje může být jak ve střihu či zdobení kroje, v použitém materiálu, nebo může být ovlivněn pouze určitým doplňkem, například pokrývkou hlavy, nebo délkou rukávů.

Poslání kroje v minulosti

V minulosti kroj plnil roli praktickou, tedy ošacení, chránil před chladem a horkem. Vyvíjel se v konzervativním regionu, novinky z města, ze zahraničí, od šlechty přicházeli velmi pomalu. Lidé se oblékali jinak k práci, jinak k zábavě a jinak k výjimečné příležitosti, jako je například svatba, pohřeb, nebo pouť. Kroj také plnil roli sociální odlišnosti, podle kroje se dalo zjistit, do jaké vrstvy obyvatelstva nositel náleží. Podle kroje bylo možné poznat, jak je kdo bohatý. Další význam byl regionální, lidé si uvědomovali svoji sounáležitost s regionem ve kterém žili, s jeho historií a hlásili se tak k odkazu svých předků. Regionální význam přerůstá v národní, kdy nositelé kroje pokládají svůj oděv za znak svého regionu, svého národa.

Dětský kroj plnil funkci sváteční, děti se do krojů oblékaly jen pro slavnostní účely, tedy do kostela, na poutě, ale také do školy (Kalousová, 2011).

Poslání kroje v současnosti

S odchodem nejstarší generace žen, které nosí kroj i ve všední den doma nebo při práci na zahradě, význam praktický zcela zanikne – tedy ochrana před chladem, horkem. Dá se tedy předpokládat, že s odchodem starší generace vymizí všední kroj a ten se stane jen svátečním oděvem. Význam dnešního kroje se přesouvá ve význam sváteční a slavnostní. Kdy se obléká pro různé slavnostní příležitosti jako je pout', první svaté přijímání a biřmování, oslavy národního charakteru nebo na Chodský bál. Na jiné bály zde ženy kroj nenosí. Nenahrazuje tedy společenské šaty, ale protože se obléká pouze na bál tematicky spojen s regionem, lze vyvodit, že kroj plní význam regionální a hraje zde úlohu estetickou (Kalousová, 2011).

Dnes má nezastupitelnou roli kroj v národopisných souborech. Mužský kroj se zachoval jen díky působení souborů, kde má i funkci rozlišování role (mládí – stáří). Kroj se v souboru neřídí podle scénáře toho kterého pásma. Členi souborů se vždy před vystoupením domlouvají, který kroj si oblečou. Rozhodnutí závisí na charakteru akce a na počasí.

Kroj je prostředkem, jak udržet podvědomí o tradici a úctu k tradici. Pokud se tento zvyk udržuje v rodině, přenáší se i na další generace, není to ale pravidlem. Děti jsou do kroje automaticky oblékány, už kojencům se šije kroj. Plní zde funkci estetickou. Malé dítě je v kroji neodolatelné.

2.2 Kroj současnosti

Na Chodsku je i dnes kroj stále živým elementem, součástí života místního obyvatelstva. I když jako oděv všední mizí, nelze opomenout, že stále plní řadu dalších rolí. Dominuje spíše jeho společenské využití, tedy funkce společenská a sváteční. Podmínkou životnosti kroje je existence někoho, kdo kroj umí ušít. Pokud nebudou švadleny, nebudou ani kroje.

Obrázek 1. Děti v průvodu, rodáci Draženov, r. 2015.

Na uvedeném obrázku bych chtěla zdůraznit, že nošení kroje u dětí jde spíše o funkci estetickou, dítě je pasivním nositelem kroje, nijak samo do jeho podoby a úpravy nezasahuje. Jde o náznak příslušnosti zachovávat tradice a znát své kořeny. Dítě je vedeno, aby si uvědomilo svoji identitu s místem, kde se narodilo, kde vyrůstá. Rozhodnutí v pozdějším věku, zda si kroj obléct se nechává pouze na něm samém. Pravidla oblékání kroje a barevných kombinací se na dolním i horním Chodsku předávají z generace na generaci. V Draženově se dodnes zachovaly staré zvyky a částečně i chodské nářečí.

Obrázek 2. Pouť, Draženov, r. 2014.

Pokud se rodiče dětí oblékají na slavnosti do krojů, je to ta nejlepší cesta k předávání tradic. Na druhém obrázku je takzvaný *lehký* kroj, který byl vhodný pro běžné nošení. Není tak slavnostní, jako kroj *těžký*. Ale přesto ho dnešní soubory stále používají. Kroj se dá různě kombinovat. Při vystoupení souboru mají dívky na hlavě červený šátek s tištěným vzorem.

Obrázek 3. Sváteční kroj, Draženov, r. 2015.

Na uvedeném obrázku je sváteční kroj dolního Chodska, kterému se říká *šerka*, nebo také *těžkej kroj*. Tuto formu kroje je dnes možné vidět při velmi slavnostních příležitostech, jako je první svaté přijímání, biřmování, Vavřínecká pouť v Domažlicích, sjezdy rodáků, výroční slavnosti místních spolků. Mezi ženami je považována za sváteční a slavnostní oděv.

Obrázek 4. Rodáci Draženov, Chodská svatba, r. 2015.

Na čtvrtém obrázku je kroj svatební, který se na Chodsku od konce 19. století oblékal už jen velmi zřídka, neboť jej nahradily šaty „pancký“. V současné době se mezi lidmi opět kroje při svatbách začínají postupně objevovat.

Kroj ženichův si v den svatby obléká tmavý kabát, který symbolizuje postavení ženatého muže. Na hlavě má širák, na němž je připnutý prut rozmarýny.

Kroj nevěsty je typický svým *čepením*, které nosí na hlavě i družka. Družka je oblečena do typického svátečního kroje a v jejím *čepení* převládá červená barva. Nevěsta je oblečena do tmavých barev a v *čepení* převládá barva modrá jako smuteční.

Ve své studii „O chodském kroji“ z roku 1920 uvádí. „*Dokud eště chodíval kroj, hdyž my sme šli s Vondrašem a eště někeryj s náma, do kostela, jaký pa sme to buli muži! Ha člověk si nechál na sobě záležít. Íčko, tuty v tuctom novým šatě – selcký to není, pancký to není – sou jako vycpaný slamou, sou hned po novu v hadrech, a lidi íčko sou teky tak: kam vítr, tám plášť. Škoda, věčná škoda kroje.*“ (Příbek in Hruška, 1920, str. 17).

Přesto, že se kroj, do 21. století nezachoval tak, jak by si starý Příbek přál a hraje dnes jen roli společenskou, tak přesto jsou ještě dnes lidé, kteří si kroj oblékají rádi a s láskou.

3 LIDOVÁ TRADICE – PŘIROZENOST, PŘÍRODA A RITUÁLY

Následující kapitola je věnována propojení lidových tradic s přírodou, lidskou přirozeností a rituály, protože lidové tradice jsou pro nás události, které jsou úzce spjaté s přírodou, a my všichni jsme součástí přírody. Lidové zvyky citlivě reagují na roční cyklus přírody, jsou to pro nás určité rituály, které ke svému životu potřebujeme a potřebují je také hlavně děti, pro jejich zdravý vývoj. V mateřských školách se předávání lidových tradic řídí právě podle kalendářních svátků a výročí.

Lidovými tradicemi bychom se měli nechat inspirovat jako zdrojem prostého, ale lidového humoru, žertování a upřímných mezilidských vztahů a lidské přirozenosti, kterých se nám dnes příliš nedostává. Proto je pro dnešního člověka poznání lidových tradic tolik potřebné.

Co děti nejvíce potřebují? Podle Matějčka (2008), děti nejvíce potřebují lásku. Ale ono to není jen nějaké rozněžnělé přelévání citů z jedné strany na druhou – je v tom hodně a hodně zdravého rozumu a hodně a hodně učení. Učí se děti, rodiče a všichni, kdo jsou kolem. Nejdůležitější je porozumět základním psychickým potřebám dítěte. Je třeba rozumět jednotlivým fázím jeho vývoje a navíc je třeba porozumět každému dítěti zvlášť v jeho individualitě a jeho jedinečnosti. Domnívá se, že výchova dítěte je tvořivé dílo! *Kus pradávných instinktů, které do nás vložila matka příroda před úsvitem dějin, trochu naší lidské laické naivity, trochu praxe našich prababiček, kus vážné vědy a velký kus umění. A to všechno je podloženo láskyplným vzájemným vztahem mezi dítětem a těmi, kdo si zaslouží označení „jeho lidé“* (Matějček, 2008, s. 7). Samozřejmě velký vliv na výchovu dítěte mají právě lidé, kteří jsou v každodenním kontaktu s dítětem a dítě se od nich učí určitým rituálům, přirozeností, které se předávají z generace na generaci. Velkou roli sehrává prostředí, ve kterém dítě žije a jazyk, který si osvojuje.

Chování člověka je založeno v jeho lidské přirozenosti nejhloběji. Člověk se na této planetě vyvíjel pár milionů let jako živočišný druh. Matka Příroda věnovala člověku ten největší dar – rozum! Příroda si ale člověka pojistila mnohem důkladněji a věnovala mu – vztah! A aby lidské mládě bylo schopno přežít, potřebovalo k tomu mít „svoje lidi“. Lidi, kterým na něm záleželo. Objevila se lidská mateřská láska – mechanismus, kterým

je vzájemné uspokojování psychických potřeb. Tento přírodní mechanismus je schopen vývoje, kultivace, pěstování, vzdělávání a celá lidská kultura (Matějček, 2008).

V každé době si děti hledají různá místa, kde by si hrály. Dávají přednost místům, kdy by mohly s kamarády rozvíjet svoji fantazii, využít přirozené zvědavosti, zažít dobrodružství, vyzkoušet svou sílu a své hranice. Děti nelákají uměle zakládaná hřiště a normované náčiní na hraní, která je omezují v kreativní činnosti. Děti mají potřebu si bez dozoru dospělých a neustálé kontroly vytvářet svůj vlastní dětský svět. Chtějí si stavět chýše, prohledávat jeskyně, hledat různé skrýše, objevovat a zkoumat blízké okolí.

Pobyt ve volné přírodě v dětech probouzí zvědavost, nadšení a radost objevitelů. Děti se dokážou pozastavit a žasnout nad pavoučí sítí, naslouchat zpěvu kosa, zkoumat kaluže a potůčky, těšit se ze hry ve sněhu či ve vodě, nadchnout se nádhernou krajinou u moře nebo na horách. Zkušenosti a zážitky tohoto druhu zprostředkovávají pocit sounáležitosti s okolní přírodou. *Jen to, co člověk miluje, bude také chránit* (Reuysová, Viehoffová, 1996, s. 7). Pro děti se hra stává také určitým rituálem, ke kterému se vždy rády vrací.

Rituály jsou pro nás věci, přirozené činnosti, které běžně děláme, to vše nám přijde samozřejmé, aniž bychom se nad nimi zamýšleli. To, jak se pohybujeme, jaké činnosti děláme, nevnímáme rytmy lidských rukou a těl, které přetvářejí svět k našemu obrazu. Rytmus srdečního tepu se u nás rozezněl již dříve, než jsme se narodili. Rytmus vdechu a výdechu je s námi spojen od chvíle, kdy jsme přišli na svět. První způsob výživy – sání – je rytmickou činností a navazuje na skryté rytmy v našem těle. Pohyby končetin se zformulují do rytmu chůze. Ještě méně si uvědomujeme rytmy lidského života, stejně jako rytmy života zvířat a rostlin. Sotva vnímáme rytmický sled ročních období s účinkem slunečního rytmu, ale také rytmu měsíčního oběhu. A přece je život stálou souhrou našich vlastních rytmů s rytmy světa. Různé končiny země, různé národy mají své rytmické projevy, ať v tancích, v řeči, v písních. Každý člověk přináší do rytmů své osobní variace, jak v chůzi, tak i v jeho mluvě. Je důležité si uvědomit, že rytmus léčí. Vyjdeme – li si na procházku do přírody, není to jen čerstvý vzduch, který nás osvěží, ale i poklidný rytmus chůze i melodie, kterou se v duchu bzučíme k rytmu vlastních kroků. Rytmika se stává součástí osobní hygieny. Pro děti je zdravou prevencí, lékem,

který činí jednotlivce pro celý život zdatnějším, přirozenějším, méně křečovitým, ale zato vnímavějším pro druhé a pro okolní život (Viskupová, 1987).

Není života bez rytmu. Pro takto chápanou rytmickou výchovu je hudba nepostradatelnou pomocí. Hudba, která apeluje na vnitřní citový život, spíná důvěrněji tělesný pohyb s naším duševním prožíváním (Viskupová, 1987, s. 164). Vnímání běžných rytmů života je pro předškolní dítě velmi důležitým faktorem, což vypovídá o správném vývoji sluchového vnímání a ukazuje to na dobrou vnímavost zvukové struktury jazyka. V mateřské škole toto vnímání dále rozvíjíme a tím vytváříme základy pro čtení a psaní.

4 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

První zkušenost s předáváním lidových tradic a zvyků získávají děti v rodině, na kterou navazuje mateřská škola. U dětí předškolního věku jsou již dostatečně rozvinuté percepční schopnosti. Předškolní věk, tedy období mezi třetím až šestým rokem, je pro rozvoj osobnosti dítěte velmi důležitý. Toto období lze charakterizovat mohutným rozvojem rozumové, citové a sociální sféry. Silné zážitky, které dítě prožije z této doby, si dokáže zapamatovat léta.

Fyzický vývoj

Mezi třetím a pátým rokem dítě prodělává intenzivní fyzický vývoj. Neohrabaná chůze tříletých dětí se mění v chůzi elegantní, kdy se postava vzpřimuje a prodlužuje se krok. Chůze se stává znakem osobnosti. Začínají se objevovat pohyby paží a po čtvrtém roce je dítě schopno skákat po jedné noze. Pohyb pro děti je funkčním podnětem pro vývoj svalstva, zejména kosterního a hrudního. Zdokonaluje se pohyb kloubů, zvyšuje se rychlost a zmenšuje unavitelnost. V pohybech se více využívá drobnější svalstvo, a tím se motorika stává půvabnější, rytmičtější a začíná být charakteristická pro dětskou osobnost. Záměrně vedená pohybová výchova ve spojení s hudbou, může neobyčejně podtrhnout vývoj ladnosti a elegance a přispět k celkovému estetickému vzhledu.

Myšlení a řeč

V pátém roce nastává velký pokrok v oblasti myšlení a řeči. Dítě si začíná uvědomovat vztahy mezi předměty, mezi blízkými lidmi, začíná se orientovat v čase a prostoru. V rozumovém vývoji dominuje řeč, která je již dokončena. Mezi pátým a šestým rokem se obohacuje jeho slovní zásoba, jde zde hlavně o rozšiřování slovníku, upřesňování významu slov a zdokonalování gramatických forem. (Tichá, Šimanovský, 1999). Podle Jasanové (1990) má řeč význam pro vytváření zájmů, pro logicko – myšlenkovou činnost a pro rozvoj představivosti a fantazie. Významné místo pro rozvoj řeči, její bohatost a vytříbenost má pohádka. Příběh nebo pohádka má v dětství hluboký význam, působí na dítě svým jednoznačným obsahem, bohatostí a barvitostí, neobvyklostí slovního vyjádření a estetickou hodnotou, ve které dítě najde spravedlnost a ocenění dobra.

Dětská kresba

Dětská kresba je oblast, ve které se projeví celý rozumový vývoj, stupeň představivosti, fantazie a polarity emocí. Jasanová (1990) dětskou kresbu označuje jako řeč dítěte. Dítě nakreslí to, co ví, nikoliv to, co vidí. V tomto věku již každé dítě používá zpravidla barvy. Barva může charakterizovat citové ladění. Kresba postavy by již neměla postrádat některé detaily (hlava – oči, ústa, nos, vlasy).

Paměť

Tíchá a Šimanovský (1999) jsou toho názoru, že paměť začátkem třetího roku pracuje mimovolně a nezacíleně a až po čtvrtém roce je dítě schopno si zapamatovat. Úmyslné zapamatování se děje v tomto věku málokdy samostatně, většinou souvisí s nějakou činností. Pro zapamatování hraje důležitou roli kladně citově laděný zážitek, dobrá motivace a prožitek. Pětileté dítě je schopno si vzpomenout na významný zážitek tři roky starý. Dítě předškolního věku vše prožívá aktivně a celou bytostí, proto se snadno unaví, je těkavé a souvisí s tím nevyhraněnost zájmů. Dítě se snadno nadchne, ale jen na malou chvíli.

Pozornost

V tomto věku samovolně funguje bezprostřední neúmyslná pozornost. Záměrnou pozornost je nutno podporovat vedením dospělého tím, že dítě motivuje, aby se dokázalo soustředit na jednu činnost (Jasanová, 1990, s. 11). Doba, po kterou se dítě dokáže plně soustředit je zhruba mezi deseti až dvaceti minutami, podle míry zaujetí. Poté je třeba udělat přestávku. Přestávkou poslouží prosté aktivity, například různé honičky, zápolení hry, hry s rytmem, se zpěvem, atd. Tyto přestávky mohou svádět používat stále stejné, stereotypní programy, kterými se opakovaně zabýváme, ale děti potřebují činnosti stále měnit a obohacovat. Aby se dospělému podařilo optimální koncentrace pozornosti hned na začátku, je třeba dodržovat určité prostředky: moment překvapení, střídání činností, kontrasty. Tím, že se pěstuje záměrně pozornost, pěstujeme u dítěte i zájmy a vůli. Násilím se nikdy nesnažíme pozornost zbytečně prodlužovat, každá výchovná činnost má končit radostně uvolněnou atmosférou.

Zrakové vnímání

Ve zrakovém vnímání se učením v podstatě nedosahuje lepších výsledků. Teprve až po sedmém roce vliv učení vzrůstá. Dítě tohoto období vnímá správný tvar i velikost

předmětů. Naopak některé specifické vjemy – klamy – dítě vnímá silněji. Chybuje v odhadu délky a hloubky.

Sluchové vnímání

Sluchové vnímání je v tomto období rozhodující pro rozvoj hudebních schopností. Velmi intenzivně se rozvíjí sluchový analyzátor. Dále se rozvíjí funkce hlasového aparátu a vytváří se spolupráce mezi sluchovou diferenciací a tvořením tónů v hlasovém ústrojí. *V pátém a šestém roce se vytváří tonální citění a to nejdříve durové, ale zpěvem lze uspišit i mollové. Naopak rytmické citění má počátky v ranějších stadiích vývoje. Rovněž roste hlasový rozsah, i když hrtanové svaly nejsou dosud v plné funkci* (Jasanová, 1990, s. 9).

Estetické vnímání

Estetické vnímání se začíná utvářet velmi brzy a je významně ovlivněno výchovou. První estetické zážitky jsou spojeny s příjemnými – tedy to, co je mi příjemné, je hezké. Proto je zde zásah výchovy nutný pro další rozvoj estetického vnímání. Estetická výchova má dítě motivovat pro poznání stále většího okruhu podnětů, které budí estetické zážitky. Výchova ke kráse má vycházet z přírody a rovněž hudba, která v dětech budí libost, má vliv pro formování estetického vnímání (Jasanová, 1990).

Hra

Hra je podle Langmeiera, Kňourkové a Krejčíkové (1991) typickým předškolním obdobím, je vyjádřením úrovně dětské psychiky a motoriky. Hra je pro děti nezákladnější potřebou. Má své funkční postavení a je ústředním zaměstnáním dětí tohoto věku. Pomáhá jim zdravě rozvíjet řadu cenných schopností a vlastností a přináší jim radost, kterou není možné jiným způsobem získat. V prožívání a projevu malých dětí se objevuje mnoho emocí a sklon k velké důvěřivosti, k intimitě. Časté je i střídání nálad a citová labilita. *Volná hra má hluboký psychologický význam – umožňuje spontánní poznávání světa, volnou experimentaci s předměty, která má rozhodující význam pro rozvoj intelektových schopností. Ve volné hře je dítěti dána plná volnost, není řízena dospělým, dospělý do hry nijak nezasahuje, dává možnost celkového znovuprožití nebo odreagování významných citových událostí* (Jasanová, 1990, s. 11). Oproti tomu záměrně řízená hra se využívá pro metodické vedení, má cíl výchovný a dospělý zde cílevědomě zasahuje. Dětská hra se stále více přibližuje skutečné práci a

dítě má silnou potřebu hru dokončit. Pro pedagogické záměry v tomto období je důležité skloubit obě formy hry.

Prostředí, ve kterém dítě žije, se promítá do jeho prožívání a chování i do výtvarného a dramatického projevu. *Osobnost dítěte vždy respektujeme a nezneužíváme jeho důvěry. Dětským citům se neposmíváme a nezlehčujeme je. Bereme je naopak zcela vážně a jednáme s dítětem taktně a ohleduplně. Dáváme najevo rovnocennost vztahů a starostí. Citlivě posuzujeme a usměrňujeme první koedukované vztahy. Máme pochopení pro dítě tohoto věku, když si „otevře srdce“, a pokoušíme se ukázat mu cestu ve smyslu krásy a dobra* (Tichá, Šimanovský, 1999, s. 12). Nikdy nevíme, co určité dítě doma prožívá. Vzhledem k velké rozvodovosti a k sociálnímu kontextu proto raději při hrách zacházejme s tématem rodina opatrněji.

U dětí předškolního věku je častá, přirozená a normální vzájemná žárlivost, hašteřivost, bojovnost a živelnost. Tyto vlastnosti dítě projevuje především vůči vrstevníkům, u kterých vidí konkurenci ve vztahu k dospělým. Děti mají potřebu za každou cenu vyhrávat, to je především u dětí, které rodiče nadměrně chválí. Pro ně je cenné naučit se i prohrát. Proto vítěze vyhlašujeme vždy opatrně a s citem“ (Tichá, Šimanovský, 1999, s. 10).

Mentální vývoj se děje procesem učení, které probíhá formou hry a každé učení má určité podmínky: Jasanová (1990) vytvořila tyto podmínky učení:

- probíhá v citově kladném ovzduší
- je správně motivováno
- postupuje se od jednoduchého ke složitému
- učení je odměňováno kladně – pochvalou

Převažující činností u dětí předškolního věku by měla být hra. Hra dítěti přináší uspokojení, hrou se dítě učí a při hře dokáže zapomenout na všechny starosti a problémy. Předškolní vzdělávání v mateřských školách vzniká prostřednictvím vzdělávacích nabídek. Učitelé vybírají při vzdělávání takové metody a postupy, které jsou pro děti přínosné, které dokážou dítě naplnit a hlavně které si dítě samo prožije. Proto by mělo předávání lidových tradic a zvyků probíhat nenásilnou formou, dítěti by měla být předložena široká škála nabídek a činností, které by si prožilo.

5 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM LIDOVÝCH TRADIC

Vzdělávání v mateřské škole probíhá za pomoci Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. RVP PV je povinný pedagogický dokument, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Stanovuje elementární vzdělávací základ, na který plynule navazuje základní vzdělávání. RVP PV stanovuje cíle předškolního vzdělávání v podobě záměrů a výstupů. Mateřské školy stanovené cíle projektují do svých školních vzdělávacích programů, které si vytváří s ohledem na vlastní vzdělávací podmínky. V ŠVP by měly být jasně stanoveny zásady, jak bude probíhat plánování ve třídách, které bude detailně rozpracováno v třídních vzdělávacích programech (Svobodová a kol., 2010).

Rámcové cíle

Univerzální záměry předškolního vzdělávání vyjadřují rámcové cíle. Záměrem těchto cílů je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci předškolního období, bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností. Tyto cíle je třeba vnímat tak, že pokud jsou naplňovány, směřuje vzdělávání k utváření základů klíčových kompetencí (RVP PV, 2006).

Učitelé při své práci sledují tyto rámcové cíle (záměry).

1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání

Naplněním tohoto cíle budeme u dítěte podporovat tělesný rozvoj, péči o zdraví a navozovat osobní pohodu a spokojenost. Abychom u dítěte podpořili další rozvoj, učení a chápat okolní svět, je třeba systematicky rozvíjet řeč a procvičovat komunikativní dovednosti. Správnou motivací a širokou nabídkou činností vzbudíme u dítěte poznávání světa a mít zájem o nové a neznámé.

2. Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost

Naplněním tohoto cíle je třeba děti vést ke schopnostem komunikovat, spolupracovat, spolupodílet se na činnostech a rozhodnutích, vedeme děti k sociální soudržnosti a připravíme je na život v multikulturní společnosti. Přispíváme k předávání kulturního

dědictví, hodnot, tradic, jazyka a poznání. Utváříme v dětech hodnoty, které jsou spojené se zdravím, k životu, k potřebě pomoci druhým, v empatii, k životnímu prostředí a důstojnému vztahu mezi lidmi.

3. Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Naplnění tohoto cíle souvisí s rozvíjením sebe sama, vlastní potřeby, zájmy, možnosti. Umožňuje dětem se spolupodílet na činnostech a společném životě jak ve škole, tak v rodině, učí se spolupracovat, spolurozhodovat, tolerovat druhé, akceptovat je a zároveň jsou vedeni k poznání, že mají svobodnou vůli rozhodovat o svém vlastním životě, za něž ale nesou zodpovědnost.

Vnímání a prožívání hudebních podnětů kultivuje dětskou duši a pomáhá překonat povrchnost, k níž vede současný konzumní způsob života. Dětská duše dokáže být velmi citlivá a vnímavá a spontánně přijímá všechny podněty, které jí obklopují a ovlivňují jak v pozitivním, tak negativním směrem. Vše co dítě prožije, všechny zážitky a zkušenosti si s sebou ponese po celý další život.

Prožije – li dítě s hudbou radostnou chvíli, má potřebu se k písni nebo skladbě vracet. Tato touha podněcuje dítě k dalšímu aktivnímu vyhledávání dalších a dalších hudebních podnětů. Jeho uspokojení z hudby ještě bude bohatší, pokud dokáže písničku nejen zazpívat, ale naučí se i hudbě naslouchat s porozuměním. O děti, které samy zpívají a dokážou pozorně naslouchat hudbě, se nemusíme bát, že se stanou pasivními konzumenty povrchní hudební komerce. Naopak aktivní zkušenost s hudbou jim později pomůže rozpoznat kvalitu různých hudebních žánrů i hodnotu dalších kulturních nabídek. A proto je třeba tyto první krůčky udělat již v raném věku dítěte.

Hudební výchova má vliv na utváření celé dětské osobnosti. V RVP PV není chápána jako samostatná složka výchovy, ale prostupuje všemi vzdělávacími složkami (Burianová a spol., 2000, s. 2). Hudební výchova nemá samostatnou složku v RVP PV, a to mě motivovalo si hudební výchovu a hudební činnosti dětí předškolního věku doplnit do vzdělávacích oblastí RVP PV sama, protože předávání lidových zvyků a tradic by mělo probíhat mimo jiné také převážně hudebními činnostmi.

6 HUDBA A HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI V KONTEXTU LIDOVÝCH TRADIC

První článek výchovně vzdělávací soustavy tvoří předškolní výchova. Cílem je všestranný harmonický rozvoj dětí od raného věku do šesti až sedmi let. Do svého působení zahrnuje nejmladší část naší generace, během níž děti získávají základní poznatky, vytvářejí si postoje a současně rozvíjí jejich city. Pro život dítěte má předškolní vzdělávání dalekosáhlý význam, neboť většina toho, co dítě prožije v prvních letech života, má trvalou hodnotu.

Burianová a spol. (2000) definují, že hudba a hudebně pohybové činnosti podněcují fantazii a dávají prostor k tvořivosti, k seberealizaci. Mají sociální rozměr, proto jsou i účinnou metodou při osvojování sociálních dovedností, spolupráce, zodpovědnosti, vytrvalosti a trpělivosti.

Vzdělávací obsah RVP PV je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně – kulturní a enviromentální. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou zpracovány tak, aby byly pro učitele srozumitelné a aby s jejich obsahem mohl dále pracovat (RVP PV, 2006). Učitelé mají možnost vzdělávací obsah vypracovávat způsobem, který jim vyhovuje a je pro ně a pro děti přínosný.

6.1 Dítě a jeho tělo

V oblasti biologické se u dítěte podporuje růst, fyzická pohoda, rozvoj pohybových i manipulačních dovedností, sebeobslužné dovednosti, neurosvalový vývoj, zlepšuje se tělesná zdatnost, pohybová a zdravotní kultura a vede se ke zdravému životnímu návyku a postoji (RVP PV, 2006).

- a) Pohybová koordinace, zachovávat správné držení těla
- b) Ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem
- c) Hudebně – pohybové hry, vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru

Znění konkretizovaných očekávaných výstupů doplňujících RVP PV

- *postavit se zpříma a udržet správné držení těla po dobu vnější kontroly*

- vyrovnávat svalové dysbalance v běžném pohybu
- přizpůsobit či provést jednoduchý pohyb podle vzoru či pokynů
- pohybovat se rytmicky, dodržet rytmus
- doprovázet pohyb zpěvem, při pohybových hrách, při chůzi, při rytmických činnostech (Přikrylová, 2012, s. 7)

Hudebně – pohybové činnosti

Múzická výchova nejmenších dětí by se měla opírat o jejich smysl pro kolektivní hru, pro pohyb, hudební cítění a o jejich vyvinutou fantazii. Právě v raném věku potřebují děti k hudebnímu prožitku i prožitek pohybových. Společným prvkem hudby a pohybu je rytmus, tempo a melodika. Pohybová výchova dětí se nejlépe daří s hudebním doprovodem, dítě si tak z podnětu hudby s pohybem hraje.

Tento způsob jako prostředek k múzické výchově zavedl již na začátku tohoto století, profesor hudby na ženevské konzervatoři Emile Jaques – Dalcroze, který kladl důraz na procvičování sluchu, na hudební a pohybovou improvizaci a gymnastiku. U svých žáků probouzel smysl pro hudební rytmus pohybem (Viskupová, 1987).

V kolektivní hudebně pohybové výchově je nutné soustředit všechny žáky na stejný společný rytmus a společné vyjádření hudební melodie. Předvádění hudby do pohybu necháme na vlastním cítění jednotlivých žáků, někdo má vyvinutější smysl pro rytmus, jiný zas pro dynamiku, frázování (Viskupová, 1987).

Tón v dítěti vyvolává pohybovou reakci, která ho vede k rytmicko – pohybovému projevu. Zde můžeme pracovat s tempem, s taktem, s rytmem, s dynamikou, s prostorem, s náčiním, s partnerem (Viskupová, 1987).

Podle Havelkové a Chládkové (1995) v pohybovém projevu střídáme pohyb a klid (chůze a stoj). K pohybu si zpíváme píseň, kterou doprovázíme na nástroje. Pro hudební improvizaci volíme volný pohyb. Pracujeme i s dvojím pohybem současně (chůze a rytmizované tleskání). Nejbližší náměty jsou právě ze života dětí a jejich okolí (Havelková, Chládková, 1995).

Pohyb vyvoláváme otázkou: „Kdo ví, jak fouká vítr do stromu? Kdo ukáže, jak běží pes? Kdo ukáže, jak se plíží kocour?“. Neukazujeme, ale žádáme po dětech, aby se

vyjádřily pohybem. Je třeba dbát na velmi citlivý hudební doprovod, aby vyprovokoval a rozvinul složku dítěte (Viskupová, 1987).

Orientace v prostoru – aby se žáci mohli bezpečně pohybovat po místnosti, seznámíme je s prostorem, ve kterém se pohybují. Vysvětlíme jim střed místnosti, přední stěnu, postranní stěny, rohy a myšlenou čáru z rohu do rohu. Děti se zpočátku umějí pohybovat jen po kruhu, jsou bezradné a točí se stále na jednom místě. Trvá to delší čas, než se odváží samostatně vést svoji cestu v prostoru. Proto malé děti necháváme dlouho v kruhu, kde se cítí bezpečně.

Chůze – je jeden z nejzákladnějších pohybových prvků v hudebně pohybové výchově. Přesto, že se zdá, že je to pohyb samozřejmý, věnujeme procvičování chůze velkou pozornost. Dbáme při tom na správné držení těla, na správné našlapování a na plný soulad chůze s hudbou. Při estetické chůzi se učíme našlapovat od palce k patě s přenášením váhy na nakročenou nohu a tak přecházíme rovnovážně a plynule z jednoho kroku do druhého. Pro motivaci použijeme poetické přirovnání „chodíme jako princezny, nebo jako vojáci“. Zpestřením nácviku při procvičování chůze se snažíme o častou změnu tempa nebo změna využití prostoru, změna útvaru nebo změna pohybového spojení.

Pérování – je základ každého pohybu celého těla. Abychom docílili estetické chůze, běhu, poskok, potřebujeme pro správný pohyb pružnost. Při pérování podporujeme zesílení prstů, nohy a celé dolní končetiny, získáváme pohyblivost a připravenost všech kloubů. Při procvičování provádíme různé obměny, pérujeme na místě, z místa, na obou nohách, střídavě na jedné nebo na druhé noze, ve stoji spojném, ve stoji rozkročném a v různých rytmech. Zpočátku procvičuje s oporou, později bez opory.

Běh – provádíme různými způsoby. Dbáme na měkké odvíjení a přivíjení chodidla, na správný rytmus nohou, lehké pérování v bocích, držení hrudníku a volné držení paží. Pře každým během provádíme průpravná cvičení nohou.

Poskok – je radostný projev dítěte. Poskok se snažíme zařazovat do každé hodiny. Přirozené poskoky provádíme s dětmi vždy po nějakém duševním úsilí, aby se děti osvěžily a uvolnily. Procvičujeme propínání nártů, zvedání kolen, zvedání propnuté nohy, povolení a propnutí odrazové nohy, správné držení trupu a hlavy, různé držení paží. Bez zvládnutého pérování nedocílíme pružnosti poskoků.

Paže – jsou v taneční výchově „květy pohybu“. U malých dětí je uměním zvládnout paže. Proto je třeba v hudebně pohybové výchově paže stále procvičovat, což přinese větší svalovou schopnost i žákům hrajícím na hudební nástroj. I pohyby paží se u chlapců vybrousí na pohyby ladné a estetické (Viskupová, 1987).

Mimo reakci pohybovou necháme dítě projevit i výtvarně. Děti nakreslí svůj hudební vjem na tabuli, na podlahu nebo do sešitů s celou svou fantazijní obrazotvorností, která nás mnohdy velice překvapí.

6.2 Dítě a jeho psychika

V oblasti psychologické se u dítěte podporuje duševní pohoda, psychická zdatnost a odolnost dítěte, rozvíjí se jeho intelekt, řeč a jazyk, poznávací procesy a funkce, jeho city, vůle, sebepojetí, sebenahlížení, kreativita, sebevyjádření, stimuluje se osvojování a rozvíjí se jeho vzdělávací dovednosti a povzbuzuje se v dalším rozvoji, poznávání a učení (RVP PV, 2006).

- a) Domluvit se slovy
- b) Porozumět slyšenému
- c) Sledovat a vyprávět příběh, pohádku

Znění konkretizovaných očekávaných výstupů doplňujících RVP PV

- *spontánně vyprávět zážitky ze sledování filmových pohádek nebo pohádek z médií*
- *vyslovovat všechny hlásky správně a mluvit zřetelně, gramaticky správně, v přiměřeném tempu, ovládat sílu a intonaci hlasu*
- *poznat a najít k sobě slova, která se rýmují, doplnit chybějící slovo rýmu*
- *vnímat jednoduché písně, rýmy, popěvky v cizím jazyce (Příkrylová, 2012, s. 43)*

Poslechové činnosti

Pokud chceme po dítěti, aby čistě zpívalo, měli bychom ho dle Rakové, Štíplové a Tiché (2009) naučit nejprve soustředěně naslouchat zvukům a tónům jak z vnějšku, tak i svému hlasu, jímž na zvukové podněty reaguje.

Počátkem zpěvu by mělo být naslouchání a chtít po dítěti, aby co jeho sluch zachytilo, nám vyjádřilo různými způsoby. Úkoly, které jsou zadávány, nesmějí dítě zastrašit, naopak pokusit se zábavnou formou dítě pochválit, že vlastně všechno umí. Například po dítěti, které nezpívá, nebudeme chtít ihned, aby opakoval slyšenou výšku tónu. Nesvede to, protože neumí sluchem výšku rozlišit a nedokáže hlasem vytvořit požadovaný tón (Raková, Štíplová, Tichá, 2009).

S jistotou ale dokáže poznat, při porovnávání dvou kontrastních tónů, zda je tón silný, nebo slabý, dlouhý, či krátký. Zpíváme nebo hrajeme je po sobě, dítě naslouchá, oba sluchové podněty porovnává a pokouší se vyjádřit hlasem, pohybem ruky, těla, slovně kresbou, co slyšelo. Postupuje od jednoduchého, ke složitějšímu, to znamená, od rozlišování kontrastů v síle a délce dvou tónů, potom k rozpoznávání odlišné zvukové barvy a teprve porovnávají odlišnou výšku dvou tónů (Tichá, Raková, 2007).

Síla – hrajeme nebo zpíváme dva tóny odlišné síly, dítě rukama naznačuje velký balon při zesílení zvuku a malý balonek při zeslabování, balonek se zvětšuje a zmenšuje, nafukuje a vypouští.

Délka – hrajeme nebo zpíváme dva tóny odlišné délky, dítě naslouchá a ihned vyjádří hlasem zpívanou délku, například *túúú* a současně ukazuje pohybem ruky ve výši očí.

Barva – hrajeme dva tóny odlišné barvy nebo rozeznáme dva barevně kontrastní zvuky, cinknutí lžičkou do skleničky a naopak vařečkou do kovového kastrolu, zvuk flétny a bubínku, dítě ukáže nástroj a pojmenuje zdroj zvuku.

Výška – zahrajeme dva tóny od sebe nápadně vzdálené v poloze velmi nízko a pak vysoko, dítě hlasem zapiští vysoko, nebo zabručí hluboko a zároveň ukáže rukou, případně celým tělem dole, nahoře, nebo nakreslí čáry a říká nízký tón, vysoký tón, melodie klesá, stoupá, tón se opakuje – melodie leží.

Kontrasty mezi tóny postupně zmenšujeme, počet tónů rozšíříme na tři i více. Dítě se tak učí soustředit svou pozornost po delší dobu. Cvičení je účinnější, pokud má dítě zavřené oči. Citlivost sluchu se opakováním tříbí a dítě si přitom do vědomí ukládá zvukové obrazy, které se znovu vybavují při zpěvu, nebo při aktivním poslouchání hudby (Raková, Štíplová, Tichá, 2009).

6.3 Dítě a ten druhý

V oblasti interpersonální se u dítěte podporují vztahy k druhému dítěti či dospělému, posiluje, kultivuje a obohacuje se jejich vzájemná komunikace a zajišťuje se pohoda těchto vztahů (RVP PV, 2006).

Při hudbě je potřeba spolupráce a kooperativa ostatních lidí, celé skupiny. Všichni musí dostat příležitost vyzkoušet si zpěv, hudbu, hru na hudební nástroj a tanec. Děti získávají pocit zodpovědnosti za kvalitu svého výkonu za celou skupinu, vzniká spolupráce.

- a) Navazovat kontakty s dospělým
- b) Spolupracovat s ostatními

Znění konkretizovaných očekávaných výstupů doplňujících RVP PV

- *spolupracovat s dospělým*
- *respektovat dospělého, komunikovat s ním vhodným způsobem*
- *spolupracovat při hrách a aktivitách nejrůznějšího zaměření, být ostatním partnerem (Příkrylová, 2012, s. 15)*

Pěvecké činnosti

Děti velice rády experimentují se svým hlasem, svou hru doprovázejí různými zvuky nebo popěvkem a při tom využívají celou škálu tónů. Ale při zpěvu nedokážou svůj hlas plně využít. Společný zpěv malých dětí může často znít jako mnohohlasé, melodicky nesourodé skandování textu. Několik hlásek drží statečně melodii písně a někteří další se v průběhu postupně přidávají. Zbývající děti mají svou melodii, kterou používají i u všech ostatních písní. Vytvářejí ji na několika tónech svého mluvního hlasu. Zdálo by se, že velká část dětí je málo hudebně nadaná, i když většině z nich byl dán dar zpívat (Tichá, Šimanovský, 1999).

Správné držení těla – si děti lépe uvědomí při hře. Děti vedeme ke vzpřímenému držení těla a správnému dechu. Pokud zpívají vestoje, je dobré, když zpočátku mírně poskočí na špičkách, ruce nechají spuštěné volně podle těla. V sedu sedí na okraji židličky, mírně roznožmo, chodidla opřená o zem. Dnešní děti postrádají fyzickou zdatnost, mají ochablé zejména zádové svaly a hrbí se. Hrudní svalstvo je slabé a ztuhlé,

děti neumí s dechem hospodařit, jejich dech je krátký. Použijeme cviky, které posilují zádové svaly a dechová cvičení (Tichá, 2009).

Dýchání – snažíme se předejít proti jakémukoli sevření a nežádoucího přepětí, které je důsledkem zbytečného nadměrného nadechování. Používáme cviky na „prodýchnutí“ k posílení hrudníku a dechu. *Správně dýchat neznamená nabírat co nejvíce vzduchu, ale dýchat celým dechovým aparátem. Jen tak budou hlasivky při zpěvu chráněny před přílišným tlakem dechu, protože výdech bude regulovaný pomocí bránice, mezižeberních a břišních svalů* (Tichá, 2009, s. 89).

Zpěvní (hlavový) hlas – pro navození zpěvného hlasu je dobré si před každým zpěvem nejdříve zakukat nebo lehce zahoukat, zamňoukat lehce ve výšce, jako kočička. Kdybychom zařadili text předčasně, děti by místo zpěvu jen mluvily. Záměrně používáme písně, které jsou ve vyšší hlasové poloze, aby děti byly nuceny používat při zpěvu hlavový hlas. Zpočátku používáme písničky, jejichž melodie postupují shora dolů (Tichá, Šimanovský, 2007).

Výslovnost – k dobré výslovnosti je podmínkou mít pružná a uvolněná mluvidla. Při mluvě i zpěvu neúnavně děti opravujeme artikulaci zejména souhlásek a volnost čelisti při výslovnosti samohlásek. Dobrá výslovnost pomáhá k lepší srozumitelnosti zpívaného textu, ale přispívá i k pěknému znění textu.

Radost dětí ze zpěvu bude pro nás odměnou, proto buďme trpěliví a chvalme děti za sebemenší pokrok a snahu.

6.4 Dítě a společnost

V oblasti sociálně – kulturní se dítě uvádí do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvádí se do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomáhá dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožňuje mu se aktivně podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí (RVP PV, 2006).

- a) Vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální
- b) Vnímat umělecké a kulturní podněty, hodnotit svoje zážitky

Znění konkretizovaných očekávaných výstupů doplňujících RVP PV

- *pozorně poslouchat a sledovat se zájmem uměleckou produkci, literární, filmovou, výtvarnou, dramatickou, hudební*
- *vyjádřit a zhodnotit prožitky, co se líbilo a co ne, co bylo zajímavé, překvapivé, podnětné*
- *všímat si kulturních památek kolem sebe (pomník, hrad, zámek, zajímavá stavba)*
- *vyjadřovat se zpěvem, hrou ne jednoduché rytmické či hudební nástroje, hudebně pohybovou činností (Přikrylová, 2012, s. 36)*

Instrumentální činnosti

Každá domácnost je plná hudebních nástrojů. Nemyslím tím klasické nástroje jako kytaru, klavír, flétničku, housle nebo akordeon (i když je úžasné, pokud máte některý hudební nástroj doma, a dokonce na něj dovedete zahrát). Mám na mysli předměty denní potřeby, které se mohou při trošce fantazie a zručnosti rozezvučit, a stát se hudebním nástrojem. Ve své knize to krásně popisuje Alena Tichá a Milena Raková (2007). Když se dobře rozhlédnete kolem sebe, zjistíte, že vše může znít, něco výše a krátce (např. cinknutí lžičkou do skleničky), něco hluboce a déle (úder vařečkou do velkého hrnce), případně můžete délku zvuku řídit (vrčení vysavače). Některé nástroje si můžeme snadno vyrobit, např. zkuste brnkat prstem na gumičku nataženou přes kalíšek od jogurtu. Vyrobite – li „brnkokalíšků“ víc, zjistíte, že některé znějí výše, jiné níže, ale některé úplně stejně. Jindy můžete nasypat hrášek do prázdné plastové lahvičky nebo rýži do obalu z „kindervajíčka“ a máte skvělé rumba – koule, s nimiž můžete potřásat rukou v rytmu písničky (Tichá, Raková, 2007).

I v přírodě si můžeme najít mnohé zvukové inspirace, např. lze hrát na tyčky plotu, po kterých přejedeme klacíkem, ťukat o sebe spadányými oříšky, z nichž jsme právě snědli jádra, „hrát do kroku na kamínky, které jsme našli na cestě, na klacíky ulomené z pokáceného stromu, foukat na stéblo trávy. A jak krásně zní píšťalka vyřezaná z vrbového proutku (Tichá, Raková, 2007)!

Všechny domy, zahrady, lesy a louky jsou plné hudebních nástrojů. Jen musíme chodit, rozhlížet se a vyzkoušet! Učme děti vnímat zvuky kolem sebe – možná že pak již nebudou tolik bouchat dveřmi, budou citlivější ke svému okolí (Tichá, Raková, 2007).

Hra na tělo – prožívání hudby vsedě, v nehybném klidu, je pro dítě nepřírozené. Sama hudba v dětech vyvolává určitý pohyb, taneční poskakování. Až pokud dítě zažije s hudbou potěšení v pohybu, dokáže se s hudbou ztotožnit.

Pleskání – je plácání dlaněmi do stehen, střídavě levou a pravou rukou, nebo oběma najednou. Pleskáme nejdříve vsedě a poté můžeme ve stoje v mírném podřepu. Obojí zvuk je působivý, a pokud dokážeme střídat dynamiku, tedy zvuk zesilovat, nebo naopak zeslabovat, stává se zvukem vskutku muzikantským.

Tleskání – se nejlépe daří, když levá ruka je nastavena dlaní vzhůru, jako bubínek a o ni pravou rukou tleskáme, jako paličkou do bubínku, poté dlaně obracíme. Tento tón můžeme proměnit, když oběma dlaněmi sklenutými do tvaru boudičky tleskáme proti sobě. Dosáhneme tak tlumeného tónu.

Luskání – dosáhneme sklouznutím prostředníčku po placi do dlaně. Je to mimořádně zajímavá zvuková barva, pro děti technicky obtížná, ale dětem se líbí.

Zastavme se s dětmi a naslouchejme zvukům kolem nás. Zavřeme přitom oči. Povídejme si o představách, které v nás zvuky vyvolaly (Tichá, Raková, 2007).

V hudební pedagogice se lidové písně využívají nejen při výcviku instrumentalistů, ale také jako materiál sloužící k rozvoji dalších hudebních dovedností (Šimanovský, 2011).

6.5 Dítě a svět

V oblasti environmentální se u dítěte zakládá elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu a vytváří se elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí (RVP PV, 2006).

Děti se setkávají s hudbou na každém kroku. Naším úkolem je na tyto podněty upozorňovat a dále je obohacovat. Prostřednictvím hudby a tradic se děti seznamují s jinou kulturou, jazykem.

- a) Osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi

- b) Mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním a technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte

Znění konkretizovaných očekávaných výstupů doplňujících RVP PV

- *mít poznatky z nejrůznějších oblastí života a poznání v rozsahu podle toho, s čím se v praxi setkává, co kolem sebe vidí, co prožívá, co mu bylo zprostředkováno či vysvětleno (např. poznatky o přírodě živé i neživé, o přírodních jevech a dějích, o lidech a jejich životě, o kultuře či technice)*
- *mít poznatky o existenci jiných zemí, národů a kultur (znát typické znaky některých významných národů – přírodní podmínky, oblečení, zvyky, strava, stavby, kde co roste nebo se pěstuje, žijí zvířata apod.)*
- *mít poznatky o zvycích a tradicích kraje, přijmout tradici oslav (Příkrylová, 2012, s. 41)*

PROČ NĚKTERÉ DĚTI V SOUČASNÉ DOBĚ NEZPÍVAJÍ

Chybí jim správný hlasový vzor – děti, které poslouchají reprodukovanou hudbu, kopírují svým hlasem nízkou polohu, která je pro dítě nezdravá. Fixují si tvoření tónu na principu mluvního hlasu, pak ztrácí možnost zpívat, tvořit tón hlavovým hlasem. Neumí – li tvořit hlavový hlas, nemůže zpívat vyšší tóny.

Nemají zkušenost s vnímáním jednohlasého zpěvu – dítě je obklopeno složitými zvuky a matčin zpěv mu může pomoci se v něm orientovat. Pokud maminka s dítětem zpívá, vybírá písně, které svou náročností odpovídají úrovni jeho vnímání a možnostem jeho hlasu. Při klidném a tichém zpěvu tvoří tón stejným způsobem jako dítě, hlas zní lehce, jemně. Dítě napodobuje matčin zpěv a do paměti si ukládá jednoduchou melodickou strukturu, která je základem pro jeho další hudební rozvoj.

Dítě se neslyší – při společném hlasitém zpěvu, dítě nemůže korigovat čistotu intonace, jelikož je jeho hlas zakryt zpěvem křiklavým jeho kamarádů, nebo příliš hlasitou a nekultivovanou hrou instrumentálního doprovodu. Dítě dokáže zpřesňovat svůj zpěv, pokud se slyší.

Dítě se neposlouchá – pokud zpívá s plným zaujetím, ale přitom nevnímá kvalitu svého hlasu, není u něho vypěstovaná koordinace mezi sluchem a hlasem. Poznává sice písničku,

dovede ji vyťukat na nástroj, ale hlasivky ho neposlouchají. Ke koordinaci napomůže, pokud tyto děti při zpěvu si ukazují melodii pohybem ruky a stojí při zpěvu vedle dobrého zpěváka. Děti se naučí naslouchat nejen sebe, ale i ostatní.

Dítě je nesoustředěné – nevnímá naše pokyny, nebo jim nerozumí, ztrácí motivaci, nechce spolupracovat, protože zadaný úkol je nad jeho síly. Některé děti mají hudební vlohy sniženy. Chybí jim zakotvení v tónině, ale i tyto děti můžeme rozezpívat, dáváme – li jim úkoly, které jsou jejich věku přiměřené.

Hlasová výchova

Alena Tichá (2009) se zaměřuje na hlasovou výchovu, která učí děti správným pěveckým návykům, a tak nejen rozvíjí dětský hlas, ale i ho chrání před poškozením.

Hlasová výchova působí na čistotu zpěvu a pomáhá při nápravě nezpěvnosti.

Při práci dbáme na to, aby zadané úkoly byly splnitelné a zachovávaly jistou posloupnost. Jen úspěšné dítě neztratí zájem s námi spolupracovat. Začneme probouzet hudební sluch „rozposloucháním“, vedeme děti k tomu, aby dokázaly rozlišit jednotlivé kvality tónu.

S dětmi si zahrajeme hru, při které budou znázorňovat pantomimou rozdíly tónů, zda je tón silný – slabý, dlouhý – krátký. Rytmus by měl prostoupit celým tělem, proto děti vedeme od tleskání k pleskání o stehna a k dupání. Všechny děti vytleskají rytmus písničky a umí ho i znázornit chůzí.

Ke zvýšení sluchové pozornosti si zahrajeme hry se zavřenýma očima, kdy děti poslouchají a poznávají jednotlivé nástroje, nebo zvuky z běžného života.

Výška tónu se pozná, zda zpívá ptáček, nebo bručí medvěd, ptáme se dětí, kolikrát zazpíval ptáček nebo zabručel medvěd.

Zpočátku může být nedokonalý hudební sluch kompenzován zrakem a hmatem. Dětem na obrázku nebo na schodech vystavěných z kostek ukazujeme, jak se melodie pohybuje. Děti pochopí, že se tón opakuje, protože poskakuje na stejném místě, nebo poskakuje nahoru a dolů. Tato konkretizace spojená s hlasovým doprovodem urychluje naučení písně a pomáhá koordinovat hlas s hudební představou.

Pokud dítě motivujeme tak, aby samo hledalo ten nejhezčí tón, kterým písničku zazpívat, bude naše snažení úspěšné. Chválíme ho za každý zdařilý pokus a navodíme radostnou atmosféru. Děti naučíme pěveckým dovednostem tak, aby jejich hlas zůstal zdravý a mohl se dále rozvíjet.

Hudba a hudební činnosti je pro dítě v předškolním věku velice důležitou složkou při vzdělávání. Děti se hudbou rozvíjí, hudba přispívá k rozvoji celé osobnosti. Hudbou získávají prožitky, díky hudbě cítí empatii k druhému, jsou k sobě tolerantní, odstraňují agresivní chování. Dítě se hudbou dokáže uklidnit. Hudbou dítě získává sebekázeň a sebedůvěru.

Předávání lidových tradic a zvyků v mateřských školách probíhá formou hry, pro učitele je velmi důležité, aby dítě hru přijalo, aby se dítě ve hře cítilo bezpečně a hlavně, aby hra byla prožitá. Pokud si dítě předložené činnosti prožije, má na hru vzpomínky, tím je pro nás jako učitele odměnou jejich reakce na hru a má to pro nás obrovský vzdělávací potenciál.

Empirická část

7 PEDAGOGICKÝ PROJEKT

Cílem empirické části bylo vytvořit projekt s využitím lidových tradic, zvyků a propojením chodských písní, básní a pohádek. Ukázat, že lidové tradice nabízejí velké množství aktivit, které jsou pro děti přínosné a rozvíjejí je ve všech oblastech RVP PV.

Vytyčení problémů

Projekt s názvem „Vánoční čas“ je návrh dvoutýdenního projektu. První týden jsem věnovala období před Mikulášem a druhý týden je zaměřený na předvánoční čas. Jedná se o propojení jednotlivých dnů ve školce jedním ústředním tématem a to každodenním překvapením z kouzelného stromu. Činnosti jsou rozpracovány tak, jak se s dětmi v tomto věku běžně pracuje. Projekt je uzpůsobený dětem v předškolním věku, jak svou formou, tak i délkou jednotlivých činností, které se doplňují, překrývají a jsou pro děti uchopitelné a v praxi využitelné.

Při tvorbě projektu jsem se nechala inspirovat příběhem O narození Ježíška. Děti byly seznámeny s adventním obdobím a vším, co nás v mateřské škole čeká a na co se můžeme těšit až do Vánoc.

Cíl projektu

Cílem projektu je navodit u dětí vánoční atmosféru a seznámit je s tradicemi, zvyky a dalším spojeným s Vánocemi. Naučit děti jednoduchý taneček a zpívat koledy.

Výzkumný vzorek

Projekt probíhal v Plzeňském kraji v Barevné mateřské škole v Domažlicích. Škola se skládá ze čtyř tříd a celková kapacita mateřské školy je 99 dětí. Projekt byl realizován v červené třídě Berušek, kde pracuji, v předvánočním období v prosinci v roce 2017. Ve třídě je 25 dětí, z toho 13 dívek a 12 chlapců. Předškolních dětí je 11 a z toho 3 děti, které mají odklad školní docházky.

Metody praktické části

Projekt je rozdělen do čtyř částí záměr, plánování, provedení a hodnocení. Ve své práci jsem použila projektovou metodu jako komplexní výukovou metodu, kde uplatňuji třífázový model učení E-U-R, který předpokládá, že každý zúčastněný má nějaké představy o daném tématu. Organizační forma výuky je zvolena dle stanoveného cíle projektu, navodit u dětí předvánoční atmosféru. Projekt je zaměřen na skupinovou a frontální formu výuky.

Organizace dne

Organizace dne byla pojata trochu volněji s tím, že jsme vždy dodrželi čas na svačinu a pobyt venku.

Jak projekt vznikl

Projekt Vánoční čas je návrh dvoutýdenního projektu. Pro přehlednost jsem vypracovala myšlenkovou mapu.

Tento čas, čas vánoční, jsem si vybrala záměrně proto, že pro mě doba, do níž křesťané zasadili narození Ježíše, nám symbolizuje nový a lepší život. Čas Vánoc je pro mě opředený zvláštním kouzlem, vzpomínkami a láskou. Pro spoustu z nás se tento čas stává stresem a je zabalený do hektických příprav a nákupních horeček. Naopak ve školce bychom tenhle čas měli zapomenout na reklamy, shon, nákupy a stres. Nechat se dětmi nadchnout a strhnout a zkusit společně s nimi prožít období vánoční obyčejně, lidsky, hladivě a hravě.

Čas vánoční by měl být především prostor pro pohodu, sdílení, vnímání, empatii, obdarovávání, seznamování s lidovými tradicemi a biblickým příběhem. Dále by to měl být prostor pro vlastní aktivitu, nápady, tvoření. Mít podíl na tom, jaké Vánoce si ve školce uděláme a jak je prožijeme.

Tímto projektem bych chtěla dětem dopřát prožitek, pohodu a navodit předvánoční atmosféru. V neposlední řadě je důležitá pohoda učitelky a její úcta k vánočnímu období.

7.1 Záměr

VÁNOČNÍ ČAS

Záměr	Navodit dětem vánoční atmosféru a seznámit je s tradicemi a zvyky.
Časová dotace	2 týdny
Cílová skupina dětí	Heterogenní, předškolní věk (3 – 6 let)
Forma práce	Skupinová, frontální
Oblast, která tvoří jádro projektu	Dítě a jeho svět – mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte.
Hlavní cíl projektu	Navodit dětem vánoční atmosféru a seznámit je s tradicemi, zvyky a dalším spojeným s Vánocemi. Naučit děti jednoduchý taneček a zpívat koledy.

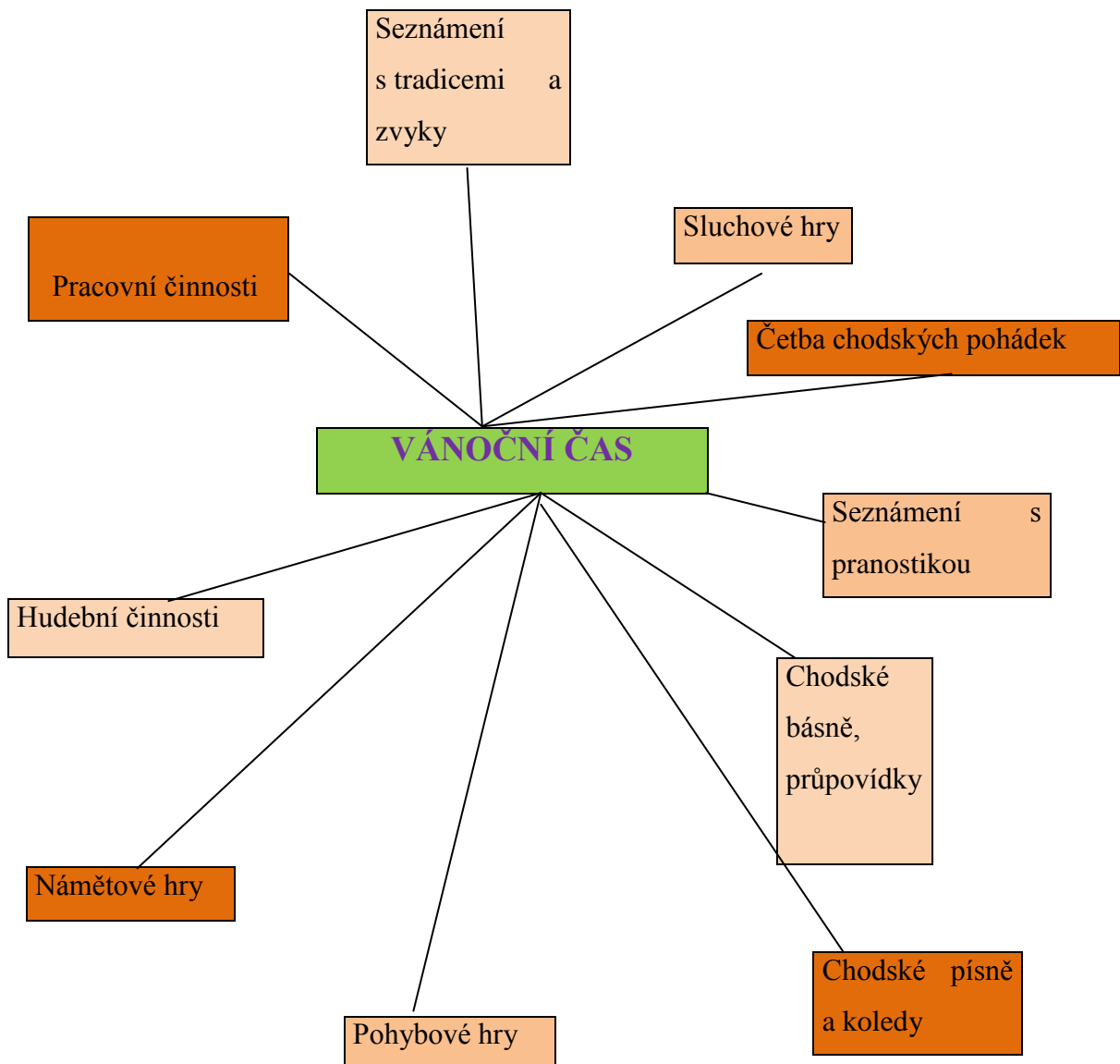
Další cíle projektu

- poznávat sebe sama a rozvíjet pozitivní city k vlastní osobě (sebevědomí)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivace projevu
- rozvoj schopnosti vytvářet citové vztahy, rozvíjet je a plně prožívat
- vytvářet prosociální postoje (sociální citlivost, toleranci, respekt)
- poznávat, spoluvytvářet a respektovat pravidla společenského soužití

7.2 Plánování

Pro lepší přehlednost a ucelenost jsem vypracovala myšlenkovou mapu.

Myšlenková mapa

7.3 Provedení

Poslech příběhu O narození Ježíška:

Pro upřesnění adventního období jsem pro děti připravila příběh o narození Ježíška ve městě Betlémě, o světle nad Betlémem, o pastýřích, kteří nesli Ježíškovi dárky. Objasnila jsem dětem, že advent je doba přípravy na Vánoce a letos začíná adventní období 3. prosince a trvá až do Štědrého dne, kdy se narodil před mnoha lety Ježíšek.

Pro lepší časovou představu dětí jsem připravila adventní kalendář v podobě látkového stromu, který je kouzelný. Na svých větvích má pytlíčky, ve kterých jsou psaníčka s nějakým překvapením nebo úkolem pro děti - na každý adventní (pracovní) den, jeden. Až děti rozbálí poslední psaníčko, budou vědět, že do školky přijde Ježíšek.

Obrázek 5. Kouzelný strom s překvapením

Andělské přání		
EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	
pracovní činnost	Výroba čertů – obkreslení kruhu dle předlohy	<i>čtvrťka, tužka, nůžky</i>
vyprávění diskuse	Byl u nás Mikuláš – četba příběhu Rozbor pohádky, hodnocení postav. <i>Jaký byl Mikuláš? Byl zlý, ubližoval někomu?</i>	
UVĚDOMĚNÍ asociační kruh	Andělské přání – <i>Kdo je pro tebe andělem? Co by sis přál, kdybys byl anděl?</i>	<i>andělské čelenky</i>
asociační kruh	Strážný anděl - anděl na nás dává pozor, aby se nám nic zlého nestalo <i>Jak jsi se, cítil v roli dítěte? Měl jsi strach?</i>	<i>šátek, překážková dráha</i>
REFLEXE		
diskuse	Koho máš nejvíc rád – <i>Kdo je pro tebe strážný anděl? Koho máš na světě nejvíc rád a proč? Jak poznáš, že tě má někdo rád?</i>	
vyprávění	Chodská průpovídka – <i>Je-li Kačenka naškrobená...</i>	
hudební činnost	Hdy je zima mráz - seznámení s písní, nácvik písně	
Čerti		
EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	
pracovní	Výroba čertů – dokreslení částí obličeje a	<i>černý, červený a bílý papír,</i>

činnost	vystřížení	<i>nůžky</i>
vyprávění	Hádanka – Cák je to? vysvětlení slov v chodském nářečí	
báseň	Co dělají čerti v pekle? – seznámení s básní	
pohybová		
improvizace	Jací mohou být čerti? – jmenujeme vlastnosti čertů	
UVĚDOMĚNÍ		
diskuse	<i>Jak se pozná, že se lidé mají rádi? Mají se všichni lidé na světě rádi?</i>	
řešení		
problému	Jak se tváří anděl a jak se tváří čert?	
skupinová	grimasou předvádíme pohledy čerta a anděla	
práce		
improvizace	Tancovali hdva čertíci – děti se pohybují za doprovodu říkadla, při posledních slovech tvoří dvojice, trojice	
narativní		
pantomima		
chodská	Pohybové ztvárnění čertů – čerti skotačí na hudbu a při zastavení hudby předvádějí pohled čertů	<i>CD nahrávka</i>
říkanka		
pohybová hra		
živé obrazy		
REFLEXE	<i>Jaké to bylo být v roli čertů?</i>	
Cesta do pekla		
EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	<i>nastříhané kousky</i>
pracovní	Výroba čertů – slepení všech vystřížených částí dohromady a vystavení čertů na nástěnku.	<i>červeného a černého papíru a lepidlo</i>
činnost	O kouzelném mlýně – četba příběhu, rozbor	

vyprávění, diskuse	pohádky – hodnocení postav a jejich povahové vlastnosti	
UVĚDOMĚNÍ	Cesta do pekla – vytvoření překážkové dráhy	<i>molitanová stavebnice, židličky, kruhy, provaz, tunel</i>
pohybová improvizace		
pohybová hra	Čertí honička - děti představují čerty a místo ocasu mají nastrčeny stuhy, Lucifer se snaží čerty za ocásky pochyťat	<i>stuhy</i>
REFLEXE	<i>Bylo ti příjemné, když tě Lucifer chytil?</i>	
názorové spektrum	Pokud jsi se, cítil (pozitivně) – postav se, pokud (negativně) – zůstaň sedět.	
hudební činnost	Pote děti k nám – nácvik písně, pohybové vyjádření za doprovodu hudby	
pohybová improvizace		
Svatá Barbora		
EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	
pracovní činnost	Výzdoba třídy – vystavení čertů a postavení pekla ve třídě	<i>výrobky čertů, čertí opona</i>
UVĚDOMĚNÍ	Legenda o svaté Barboře – seznámení dětí s příběhem, rozhovor, vysvětlení svátku, tradic, zvyků a pověr	<i>příběh o svaté Barboře</i>
vyprávění diskuse		
asociační kruh	Hra na svatou Barboru – seznámení dětí s říkankou, vysvětlení pravidel hry	<i>proutěná metlička</i>
narativní pantomima		

diskuse	O svaté Barboře - vysvětlení pojmu pranostika	
hudební činnost sluchová hra REFLEXE	Probujce pastyří ze spaní – seznámení s písní, rytmizace na Orffovy nástroje <i>Líbilo se ti být v roli Barbory? Jaké to bylo, když jsi dostal koštětem?</i>	<i>Orffovy nástroje</i>
Mikuláš		
EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	
UVĚDOMĚNÍ hra v roli artikulační cvičení	Čert a Káča – práce s textem, předem jsou stanoveny úkoly, které děti během četby sledují, na slovo čert děti zablekotají a na slovo Káča vyskočí a zatočí se na místě	<i>pohádka Čert a Káča</i>
vyprávění diskuse	Legenda o svatém Mikuláši – seznámení dětí se zvykem lidové mikulášské obchůzky	<i>legenda o svatém Mikuláši</i>
artikulační cvičení hra v roli narativní pantomima	Popis povahových vlastností – popis vlastností čerta, Mikuláše, anděla	
interpretace pohybová improvizace	Kolíbala bába čerta – nácvik básně s pohybovým vyjádřením Na svatého Mikuláše – seznámení s pranostikou	
vyprávění diskuse	Mikulášská nadílka – návštěva Mikuláše, anděla a čerta	
hudební činnost	Mikuláši, Mikuláši – společné zpívání Mikuláši	

interpretace s hrou na tělo		
REFLEXE	<i>Jaké to bylo, když jsi šel k Mikuláši pro balíček? Z koho jsi měl největší strach?</i>	
Les v zimě		
EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	
pracovní činnost skupinová práce	Výzdoba třídy – vánoční výzdoba, postavení opony na besídku	<i>opona s vánoční tematikou</i>
UVĚDOMĚNÍ smyslové vnímání vyprávění	Vycházka do lesa – smyslové vnímání zimní atmosféry v lese Procvičování zrakového vnímání – všímáme si zvířecích stop ve sněhu, kam stopy vedou. Poznáváme šišky, ke kterému stromu patří.	
sluchová hra vyprávění skupinová práce	Sluchové vnímání – posloucháme zvuky v lese, zjistíme, že v lese je klid. Povídáme si o zvířátkách, která spí celou zimu, nebo o těch, která musí zimu v lese přežít. Vysypeme do krmelce suché pečivo.	
vyprávění živé obrazy	Povídání o stromech – zhluboka se nadýchneme, rozpoznáváme vůně lesa. Stromy nám vyrábějí kyslík a proto je v lese vzduch velmi zdravý.	
vyprávění diskuse řešení problému	Zdokonalování hmatového vnímání – hmatem zkoumáme přírodniny kolem sebe, určujeme co je hladké, drsné, co píchá, co studí, co je jim v ruce příjemné a naopak méně příjemné.	

skupinová práce pracovní činnost	Obdarování lesních zvířátek – ovoce a tvrdé pečivo jsme navázali na nitě a udělali jsme zvířátkům vánoční stromeček.	<i>ovoce a tvrdé pečivo</i>
návštěva Betléma	Návštěva živého Betléma – šli jsme se podívat na živý Betlém, kde byly v ohradě ovečky.	
výtvarná činnost	Nakresli obrázek z vycházky – vymyšlení vlastních námětů.	
REFLEXE	<i>Proč jsi zvolil tento obrázek?</i>	

Divadlo, Vánoční besídka

EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	
UVĚDOMĚNÍ hra v roli báseň píseň pohybová improvizace	Divadlo – děti v roli herců přenášely, zpívaly a tancovaly naučené básničky a písničky kuchařkám a paní uklízečce.	
skupinová práce	Příprava třídy na besídku – všechny děti se zapojily do uklízení a přípravy na besídku. Nosili jsme židle pro maminky a babičky. Natáhli oponu a slavnostně jsme se oblékli.	
skupinová práce básně písně	Opakování básní – nácvik na vánoční den pro rodiče. Pozorné poslouchání – děti byly odměněny potleskem a pochvalou	
REFLEXE	<i>Těšili jste se na besídku? A proč?</i>	

Betlém

EVOKACE	Překvapení z kouzelného stromu	
---------	---------------------------------------	--

<p>UVĚDOMĚNÍ vyprávění diskuse sluchová hra hmatová hra narativní pantomima skupinová práce hra v roli artikulační cvičení vyprávění diskuse</p> <p>REFLEXE vyprávění diskuse</p> <p>hudební činnost interpretace s hudbou Orffovy nástroje</p>	<p>Četba - <i>Když chodil Pán Ježíš se svatým Petrem po zemi</i> – rozbor pohádky, hodnocení postav.</p> <p>Kde zvoní zvoneček – děti poslouchají, odkud přichází zvuk zvonečku a hádají se zavázanýma očima, kdo v ruce drží zvoneček.</p> <p>Kam se schoval zvoneček – děti hledají zvoneček po třídě za pomoci zvuků ostatních dětí cvilink, nebo, bum, bum, bum.</p> <p>Jediný dárek – za pomoci jablka děti odpovídaly na otázku, kdyby dostaly jen jeden jediný dárek pod stromeček, co by to mělo být?</p> <p>Dopis Ježíškovi – děti mi sdělovaly svá přání pod stromeček, vše jsem zapisovala a pověsila na nástěnku pro rodiče.</p> <p>Píseň – nácvik písně za doprovodu Orffových nástrojů</p>	<p><i>pohádka</i></p> <p><i>zvoneček</i></p> <p><i>jablko</i></p> <p><i>dopis Ježíškovi</i></p>
Vánoční nadílka		
<p>EVOKACE</p> <p>UVĚDOMĚNÍ hra v roli</p> <p>hudební činnost improvizace</p>	<p>Překvapení z kouzelného stromu</p> <p>Vánoční nadílka – děti byly pozvány k rozsvícenému vánočnímu stromečku.</p> <p>Zpívání u stromečku – zazpívali jsme si oblíbené koledy a postupně jsme chodili rozbalovat dárky od Ježíška.</p>	<p><i>vánoční stromeček</i></p>

na hudbu sluchová hra hra v roli slovní řetězec skupinová hra	Nesem vám noviny – děti jedno po druhém sdělují šeptáním novinu o narození Ježíška Vánoční hostina – děti dostaly možnost ochutnat cukroví od svého kamaráda	<i>cukroví z domova</i>
asociační kruh diskuse hra v roli	Kdo má v dlani stříbrný oříšek – děti v kruhu hádají, kdo má schovaný oříšek v dlani, pokud uhodnou, přejí si přání.	<i>oříšek zabalený ve staniolu</i>
REFLEXE	<i>Jak jsi se, cítil, když jsi viděl rozsvícený stromeček? Jaké, jsi si, přál přání?</i>	
My Tři králové deme k vám		
EVOKACE pracovní činnost	Výroba královských papírových korun – děti si vyrobily papírovou korunou a dle vlastní volby si napsaly na korunu počáteční písmeno Třech králů K, M, B.	<i>bílé čtvrtky sešivačka</i>
UVĚDOMĚNÍ rozhovor diskuse řešení problému	Seznámení s lidovými zvyky a tradicemi – povídání o Třech králích, proč dnes obcházejí domy. <i>Kdy a kteří lidé potřebují pomoc?</i>	
vyprávění diskuse	Četba – <i>Paní komisarka</i> – rozbor příběhu a následná dramatizace, děti si vyzkoušely tříkrálový průvod	<i>pohádku</i>
hudební činnost improvizace na hudbu hra v roli	Seznámení s písní - <i>My Tři králové jdeme k vám</i> Děti vytvořily průvod se svými královskými korunami na hlavě se zpěvem písně.	

skupinová práce hra v roli narativní pantomima vyprávění diskuse	Písmenka K, M, B – děti se naučily znát počáteční písmenka Třech králů a z nich tvořily trojice. Pranostika – <i>Na Tři krále – zima stále</i> – vysvětlení pranostiky	<i>kartičky s písmenky</i>
REFLEXE	<i>Libilo se ti být černým králem?</i>	

7.4 Realizace a hodnocení projektu

Realizace 1. dne

1. den „Andělské přání“

První den adventu - jaké bude první překvapení z kouzelného stromu?

Požádala jsem některé z dětí, aby odkrylo na kouzelném stromu pytlíček s prvním překvapením. Poté jsem dětem přečetla, co nám chce kouzelný strom říci, že již nastal čas adventní, blíží se Vánoce a my se na ně musíme pečlivě připravit.

Vyprávění s dětmi - jak se připravují na Vánoce doma, co připravuje maminka, tatínek, jak pomáhají děti (pečení cukroví, vánoční výzdoba, děti píší Ježíškovi apod.).

Rozhovor s dětmi - jak bychom se měli připravovat na Vánoce ve školce (vyzdobíme si školku, přijde Mikuláš, Ježíšek, nezapomeneme připravit dobroty pro zvířátka do lesa a ptáčkům do krmítek, budeme zpívat koledy).

Dnes začneme zimní výzdobou - vyrábění čertů.

Výroba čertů – k výrobě čertů potřebujeme tmavý tvrdý papír, na který jsme si nakreslili podle předlohy kruh, který si každý sám vystříhl.

Četba – *Byl u nás Mikuláš* (Dagmar Šottnerová, 2005), rozbor pohádky, hodnocení postav. *Jaký byl Mikuláš? Byl zlý, ubližoval někomu?*

Andělské přání – děti sedí v kruhu, učitelka s andělskou čelenkou vypráví dětem o andělských vlastnostech. Anděl má jen samé hezké vlastnosti, o všechny se stará, dává na všechny pozor, přeje lidem jen hezké věci. *Kdo je pro tebe andělem?* Děti si postupně posílají andělskou čelenku a vyslovují andělské přání. *Co by sis přál, kdybys byl anděl?*

Strážný anděl – anděl na nás dává pozor, aby se nám nic zlého nestalo. Na koberci máme rozestavené židličky, aby se mezi nimi dalo procházet. Děti utvoří dvojice. Jedno z dětí má zavázané oči a druhé má za úkol ho provézt mezi židlemi, aby se mu nic nestalo. Poté se děti vystřídají.

Koho máš nejvíc rád – *Kdo je pro tebe strážný anděl? Koho máš na světě nejvíc rád a proč? Jak poznáš, že tě má někdo rád?* Děti odpovídají na otázky.

Chodská průpovídka – Je-li Kačenka naškrobená (mrzne-li), bure Baruška hudraná (bure bláto), ha navopak. S dětmi jsme si vysvětlili pojmy naškrobená a hudraná, co znamenají.

Píseň – *Hdy je zima mráz, slyším divnyj hlas. Ptáci v půvětří zpívají, pastuškové tak trúbějí.*

Co to novýho, neslýchanýho. Děti, také slyšíte mráz, jak nám klepe na okýnko? Pojd'te, pustíme ho k nám. Nácvik písně.

Obrázek 6. Strážný anděl

Obrázek 7. Strážný anděl

Hodnocení 1. dne

Reflexe dětí: *Jaký byl Mikuláš? Byl zlý, ubližoval někomu?*

„On byl hodnej a přinesl dárky.“

„Já už jsem ho viděl a měl dlouhej plášť.“

„Asi ubližuje zlobivým dětem a nedá jim žádné dárky“

Kdo je pro tebe andělem? Co by sis přál, kdybys byl anděl?

Reflexe dětí:

„Můj anděl je anděl strážný a je na nebi, ten dává pozor, aby se mi nic nestalo. Aby jsme se, neštípali.“

„Můj brácha, on půjčí hračku, když jí chci. Já bych si přál, aby jsme si, tady mohli hrát.“

„Mě ochraňuje táta, nebo děda a babička, mají mě rádi. Já bych si přál pohádku.“

Kdo je pro tebe strážný anděl? Koho máš na světě nejvíc rád a proč? Jak poznáš, že tě má někdo rád?

Reflexe dětí:

„Taťka. Já maminu, protože je hodná. Mamina a taťka, protože mě chrání.“

„Mamina. Maminu, protože mě chválí. Ťapinka, protože mě ochraňuje.“

„Daneček. Taťku, protože je hezkej. Že si se mnou hraje.“

Reflexe učitelky:

Děti byly mile překvapené, když zjistily, že je každý den čeká nějaké překvapení a budou plnit úkoly, které na nás čekají schované. S chutí se pustily do výroby čertů. Při daných otázkách na vlastnosti andělů se děti dost často opakovaly, jeden vždy něco řekl a po něm to opakovaly ostatní. Musela jsem děti více nabádat k odpovědím. Zajímavá hra pro děti byla „Strážný anděl“, kde se musely soustředit a dávat pozor, aby si kamarád neublížil.

Realizace 2. dne

2. den „Čerti“

Překvapení z kouzelného stromu – vybrala jsem jedno dítě, které odhalilo překvapení z kouzelného stromu, co se skrývá v pytlíčku. Děti dostaly za úkol vyrobit adventní věneček. Použili jsme na to všechny přírodniny, které jsme na podzim nasbírali v lese. Dětem se společná práce líbila a samy ocenily, jak krásný věneček se dá vytvořit z přírodnin. Zapálení první svíčky na věnečku.

Výroba čertů – vystřížení ostatních částí obličeje na čerta (oči, jazyk, nos, rohy). Potřebovali jsme barevné papíry červený, černý a bílý, děti si nejdříve části obličeje nakreslily a poté vystřihly.

Hádanka – *Cák je to? Sedí pana na vrátkách, vo devíti kabátkách, eště křičí: Zima, zima!* (Cibule). Vysvětlení slov v chodském nářečí.

Báseň: (Plicková, 2011).

Co dělají čerti v pekle? Hudrují tam na svět vztekle.

Na světě jim nejvíc vadí, že se lidé mají rádi.

Jací mohou být čerti – jmenujeme vlastnosti čertů z básničky – líní, zlí, vzteklí, vzhled – špinaví, ušmudlaní. *Jak se pozná, že se lidé mají rádi? Mají se všichni lidé na světě rádi?*

Jak se tváří anděl, jak se tváří čert? – připomeneme si vlastnosti anděla, usmějeme se na sebe, učitelka pohladí dítě po své levici a usměje se, dítě se také usměje a pohladí svého souseda, dále pokračujeme, dokud se nevystřídají všechny děti. *Jak se tváří čert?* Zkousíme grimasou předvádět pohled čerta, který se zlobí.

Tancovalo pět čertíků

Tancovali hdva čertíci, za ruce se držili. Zadupáli, zamávali, pak se zase rozbíhli.

Děti utvoří dvojice. Pohybují se podle říkadla, při posledních slovech se pustí a tvoří dvojici s jiným dítětem. Během hry můžeme měnit počet čertíků.

Pohybové ztvárnění čertů – čertíci skotačí na hudbu a po vypnutí hudby předvádějí grimasou pohled čerta

Obrázek 8. Tancovalo pět čertů

Obrázek 10. Adventní věnec

Hodnocení 2. dne

Jak se pozná, že se lidé mají rádi? Mají se všichni lidé na světě rádi?

Reflexe dětí:

„Že si dávají pusinky.“ „Ne, protože je někdo zlej.“

„Že se s tebou chtějí spřátelit.“ „Ne, protože může na někoho zaútočit.“

„Že se mazlí.“ „Ne, protože může někoho bouchat, štípat a mračí se na něj.“

Jaké to bylo být v roli čertů?

Reflexe dětí:

„Mně se líbilo být čert.“

„Mně se líbilo honit děti.“

„Že jsem mohl zlobit jako čert.“

Reflexe učitelky:

Při výrobě adventního věnečku byly děti velice spokojené, práce se jim líbila a těšily se na zapálení první svíčky. Při hře „Jak se tváří anděl a jak se tváří čert“, byly opravdu některé grimasy zajímavé. A to samé se opakovalo při hře „Pohybové ztvárnění čertů“.

Realizace 3. dne

3. den „Cesta do pekla“

Překvapení z kouzelného stromu – jaké nás asi čeká další překvapení z pytlíčku? Kouzelný strom nás nabádá, abychom se všichni společně pokusili najít cestu do pekla. Dětem k tomu měla pomoci pohádka O kouzelném mlýně, při které dávaly velký pozor, zda se tam cesta sama neobjeví.

Výroba čertů – slepení všech vystřižených částí dohromady a výroba čertích řetězů. Děti dostaly nastříhané kousky červeného a černého papíru, které slepovaly dohromady. Hotové čerty jsme připevnili na nástěnku.

Četba – O kouzelném mlýně, rozbor pohádky, hodnocení postav a jejich povahové vlastnosti.

Cesta do pekla – vytvoření překážkové dráhy, dodržení bezpečnostních pravidel.

Čertí honička – děti představují čerty a místo ocasu mají nastrčeny stuhy, Lucifer se snaží čerty za ocásky pochyťat.

Píseň – nácvik písně, pohybové vyjádření za doprovodu hudby

Pote děti k nám, koledy vám dám,

Po voříšku, po jablíčku, válečem se do kožíšku,

Burem zpívati, koledovati.

Obrázek 11. Výstava vyrobených čertů

Hodnocení 3. dne

Bylo ti příjemné, když tě Lucifer chytil?

Reflexe dětí:

„Mně se to moc nelíbilo, že mně mačkal.“

„Mně se nelíbilo, že byl špinavej a černej.“

„Já jsem se ho nebál.“

Hodnocení učitelky:

Děti se každý den těšily na odkrytí překvapení z kouzelného stromu, po celou dobu jsem dbala na to, aby odkrývalo překvapení vždy jiné dítě. Požádala jsem děti, aby mi pomohly najít cestu do pekla a nechala jsem je, aby si samy cestu postavily s mojí dopomocí, cesta potom pro ně byla ještě více zajímavá.

Realizace 4. dne

4. den „Svatá Barbora“

Překvapení z kouzelného stromu – děti se už samy nemohly dočkat, jaké překvapení nás dnes čeká, učitelka odkryje psaníčko a přečte dětem, že k nám do školky zítra přijde návštěva a proto bychom měli vyzdobit třídu. Všichni jsme se dali do práce a z konečného výsledku jsme měli radost.

Výzdoba třídy – vystavení čertů, postavení pekla ve třídě

Legenda o svaté Barboře – *dětem jsme vyprávěla příběh o svaté Barboře, která byla svým otcem zavřená ve věži, protože byl velmi přísný a měl o ni velký strach. Barboře se však podařilo z věže utéct, ale byla prozrazena pastýřem a dovedena zpět do věže. Otec se na ni moc zlobil, protože u ní našel křesťanský kříž a soudci, kteří v té době pronásledovali křesťany, ji odsoudili k smrti. Cestou na popravu Barbora utrhla větvičku, která uprostřed zimy rozkvetla, tím dala podnět k této pověře. Rozhovor s dětmi, vysvětlení tohoto svátku, zvyky a pověry, nejznámější pověrou v tento den je řezání větviček, kterým se říká „barborky“. Zvyk praktikují svobodné dívky, které se chtějí dozvědět, zda se do roka a do dne vdají.*

Hra na svatou Barboru – *Já svatá Barbora, přišla jsem k vám do dvora, hdepa jsou ty hodné děti, ty já pěkně pohladím, hdepa jsou ty neposlechy, ty já pěkně vyplatím.* Děti sedí v kruhu, vybrané dítě „Barbora“ jde a přednáší báseň, při slovech hodné děti, přijde k dítěti a pohladí ho, při slovech neposlechy, „Barbora“ jedno dítě vyplatí metličkou.

Pranostika – *O svaté Barboře ležívá sníh na dvoře*

Píseň – seznámení s písní, rytmizace na Orffovy nástroje

Probujce pastýři ze spaní, ha nebuj tak tůze vospalyj.

Neslyšíš jak Híra trúbí, na vás volá se všema se všema svyjmá bratrama?

Obrázek 12. Peklo

Hodnocení 4. dne

Líbilo se ti být v roli Barbory?

Reflexe dětí:

„Jo, že jsme je bouchaly.“

„Jo, že jsme mohly chodit dokola.“

„Jak jsem běhal.“

Jaké to bylo, když jsi dostal koštětem?

Reflexe dětí:

„Mně to bylo příjemný, byl jsem rád.“

„Mně se taky líbilo, že jsem potom mohl dělat Barboru.“

„Já bych chtěl pořád někoho honit.“

Reflexe učitelky:

Pro děti je změna ve školce vždy zpestřením a proto se s chutí zapojily do výzdoby ve třídě a potom se těšily z výsledku. Velice se jim líbila hra „Na svatou Barboru“, kdy měly dovoleno kamaráda vyplatit metličkou.

Realizace 5. Dne

5. den „Mikuláš“

Překvapení z kouzelného stromu - jedno z dětí odkryje balíček s překvapením, učitelka ho otevře a oznámí dětem, že dnes do školky přijde Mikuláš a čert.

Četba – *Čert a Káča*, práce s textem, předem stanoveny úkoly, které děti během četby sledují, na slovo čert děti zablekotají a na slovo Káča vyskočí a zatočí se na místě.

Legenda o svatém Mikuláši – rozhovor s dětmi, vysvětlení zvyku lidové mikulášské obchůzky, Mikuláš a čerti chodí za dětmi každý rok večer domů a za dětmi do školky přijdou po svačince. Mikuláš je hodný a nosí dětem dárky v podobě cukrovinek, pokud přijde i čert, děti se ho bát nemusí, protože v naší školce jsou všechny děti hodné a šikovné a my je máme rády a žádnému čertovi bychom je nedali.

Popis povahových vlastností čerta, Mikuláše, anděla – jejich popis, přibližujeme si vlastnosti čerta se zamračením, anděla s úsměvem na tváři a Mikuláše po domluvě s dětmi jsme předvedli jako rovně stojící osobu s důstojnou tváří.

Báseň – *Kolíbala bába čerta na pařeze vrbovým, hajej, dadej můj čertíčku, šák já na tě nepovím.* Návěst básně s pohybovým vyjádřením, kolébání čertíka v náručí.

Pranostika – *Na svatého Mikuláše už je zima celá naše.*

Mikulášská nadílka v MŠ – návštěva Mikuláše, anděla a čerta. Vítání Mikuláše - po svačince někdo zvoní, jedna učitelka je s dětmi, druhá se jde podívat, zda už je to Mikuláš.

Mikuláš se s dětmi přivítá, říká, že uplynul již celý rok, kdy byl za dětmi, a že je rád, že je zase vidí. Otevře svou mikulášskou knihu a v ní čte, že byly děti celý rok hodné, ale měly by po sobě lépe uklízet hračky ve třídě. Také tam má napsáno, že jsou děti moc šikovné a starají se o zvířátka a z toho má Mikuláš moc velkou radost. Je zvědavý, zda děti umí nějaké básničky a písničky. Čert stojí v pozadí, Mikuláš ho napomíná, aby byl tiše a nerušil děti.

Společný přednes básní a zpěv písniček s pohybem.

Mikuláš děti pochválí, děti si chodí jednotlivě k Mikulášovi pro balíček se sladkostmi, Mikuláš se ptá každého dítěte na jméno, popřípadě bydliště, zda má dítě sourozence apod.

Mikuláš ještě jednou chválí děti, že jsou hodné a šikovné, rozloučí se s nimi, těší se, že se uvidí s dětmi zase za rok.

Píseň – *Mikuláši, Mikuláši, hdo to tady děti straší, hdo tu řinčí řetězem a hdo s tebou přišel sem.*

Obrázek 13. Návštěva Mikuláše, anděla a čerta

Hodnocení 5. dne

Jaké to bylo, když jsi šel k Mikuláši pro balíček? Z koho jsi měl největší strach?

Reflexe dětí:

„Já jsem se bál, že mě plácne Mikuláš.“ „Z těch dvou čertů.“

„Dobrý, já jsem se nebála.“

„Já jsem se taky nebál.“ „Oni byli hodný.“

Reflexe učitelky:

Pro děti byla návštěva Mikuláše a čerta ve školce opět zpestřením, ráno se všichni navzájem hašteřily, že se čertů nebojí, ale potom, když slyšely zablekotat čerta na chodbě, tak se ztišily a začaly se i trochu bát, ale jen co čerti odešli, už se opět nebál nikdo. K Mikuláši pro balíček se neodvážila dojít sama jen jedna tříletá holčička, jinak všechny děti byly odvážné.

Realizace 6. dne

6. den „Les v zimě“

Překvapení z kouzelného stromu - Mikuláš už je za námi a můžeme se v klidu a v pohodě začít připravovat na Vánoce v MŠ.

Ve školce si připravujeme vánoční výzdobu, zpíváme si koledy, učíme se básničky, vládne předvánoční atmosféra - ale jaká atmosféra je v zimním lese? Domluvíme se a půjdeme to prozkoumat. Cestou se zastavíme na zahradě, protože tentokrát má pro nás strom překvapení, schované na zahradě, a je to odměna za to, jak se děti snaží připravovat na Vánoce.

Vycházka do lesa - smyslové vnímání zimní atmosféry v lese.

Procvičování zrakového vnímání - děti si všímají zvířecích stop ve sněhu a odhadují, které zvířátko tudy šlo, vidí zasněžené větve stromů, snaží se správně pojmenovat některé stromy, určit, k jakému stromu patří některé šišky apod.

Zdokonalování vnímání sluchem (zvuky v lese) - na chvíli se zastavíme a jen tiše posloucháme. Zjišťujeme, že v lese je příjemné uklidňující ticho, povídáme si o zvířátkách, která celou zimu prospí a potom o zvířátkách, která musí přečkat zimu v lese, občas něco zašustí v houštích, slyšíme větřík, který si pohrává v korunách stromů. Vysypeme do krmelce nasušené chleby a rohlíky.

Povídání o stromech - zhluboka se nadechneme a zkusíme popsat vůně, které cítíme. Učitelka dětem připomene, že stromy vyrábějí kyslík, který potřebujeme k životu, a proto je vzduch v lese velmi zdravý.

Zdokonalování hmatového vnímání - na chvíli si sundáme rukavice a hmatem zkoumáme přírodniny kolem sebe (větve různých jehličnatých stromů, kůru na stromech, větvičky keřů, pařez, šišky, můžeme sáhnout také na sníh atd.). Děti určují, co je hladké, drsné, co píchá, studí, co je jim v ruce příjemné a co méně příjemné apod.

Obdarování lesních zvířátek – děti dostaly za úkol přinést z domova ovoce a tvrdé pečivo, navázali jsme je na nitě a v lese je pověsili na stromek a udělali zvířátkům vánoční stromeček.

Návštěva živého Betléma – při zpáteční cestě do školky, jsme se zastavili na domažlickém náměstí, kde je vystaven živý betlém a v ohradě tam jsou ovečky. Děti měly možnost se na ovečky zblízka podívat.

Nakresli obrázek z vycházky – vymýšlení vlastních námětů. Děti ve školce dostaly za úkol nakreslit obrázek z vycházky, co se jim nejvíce líbilo.

Obrázek 14. Živý Betlém

Obrázek 15. Živý Betlém

Hodnocení 6. dne

Proč jsi zvolil tento obrázek?

Reflexe dětí:

„Já jsem namalovala les a stopy ve sněhu.“

„Já jsem namaloval paní učitelku, jak dělá vánoční stromeček.“

„Já jsem namaloval Betlém, mně se líbí ovečka.“

Reflexe učitelky:

Tento den byl pro děti velkou změnou v tom, že jsme všechny činnosti mohli dělat venku. Děti byly v lese hodně pozorné, měly radost z hledání zvířecích stop venku a nejvíce se jim líbilo vyrobit vánoční strom pro zvířátka. Každý si chtěl pověsit na strom, co přinesl z domova.

Realizace 7. dne

7. den „Divadlo, Vánoční besídka“

Překvapení z kouzelného stromu - dnes kouzelný strom prosí děti, že ještě nikdy nebyl v divadle a chtěl by také vidět nějaké divadelní představení. Děti určitě znají spoustu básniček, písniček a koled, které budou recitovat a zpívat maminkám u stromečku. Zahrajeme si tedy na divadlo, děti budou herci a diváci budou, kouzelný strom, paní učitelky, paní kuchařka a paní uklízečka. Psaníčko také obsahovalo sdělení, že kouzelný strom má pro děti dnes překvapení. Děti hádají, co by to mohlo být, ale nakonec jim je učitelka přečte, že dnes za dětmi přijdou do školky rodiče, prarodiče a sourozenci a děti jim předvedou, co se ve školce naučily. Přípravy na besídku jsou veliké, musíme odklidit vše přebytečné, co by nám při našem představení zbytečně překáželo a jenom by nás to rušilo. Připravíme židličky pro maminky a babičky, natáhneme oponu, ozdobíme stoly jehličnatými větvemi, zapálíme vonné svíčky a pokusíme se navodit příjemnou předvánoční atmosféru.

Opakování básní se zimní a vánoční tematikou, tanečků, opakování písni a koled - nácvik na vánoční den pro rodiče, sourozence, prarodiče.

Pozorné poslouchání - diváci pozorně poslouchají, děti odmění potleskem a pochvalou.

Obrázek 16. Vánoční besídka

Hodnocení 7. dne

Těšili jste se na besídku, A proč?

Reflexe dětí:

„Jo, protože jsem mohla ukázat mamince, co umím.“

„Já jsem se netěšil, protože jsem měl velké to bílé tričko.“

„Jo, protože aby se na mě mamina dívala a smála se.“

„Mně se líbí, že mě táta natáčel.“

Reflexe rodičů:

„Oceňuji, jakou jste si daly práci s těmi dětmi, jelikož sama učím, tak vím, jakou to dá práci něco s dětmi nacvičit.“

„Moc pěkné, děkujeme vám.“

„Velmi mě mrzelo, že Viktorěk s dětmi nezpíval, jak mě viděl, tak chtěl být u mě a nic jsem s tím neudělala, budu se těšit na besídku příští rok a věřím, že už to bude lepší.“

Hodnocení učitelky:

Děti se na besídku moc těšily, při úklidu třídy byly aktivní, měly radost, že mohou ukázat to, co se naučily, některé děti se až moc předváděly a stále poskakovaly. Měli jsme radost, že se na besídku přišli podívat nejen rodiče, ale u některých dětí i

prarodiče. Tři tříleté děti, když viděly svojí maminku, tak se jím vrhly do náruče a besídku pozorovaly z povzdálí.

Realizace 8. dne

8. den „Betlém“

Překvapení z kouzelného stromu – dnes nás čekalo další překvapení, z psaníčka jsme se dozvěděli, že v Chodském hradu je velká výstava Betlémů. S dětmi jsme se domluvili, že až si přečteme pohádku a zazpíváme si, půjdeme se na výstavu podívat.

Četba – *Když chodil Pán Ježíš se svatým Petrem po zemi* (Jan František Hruška, 1920) rozbor pohádky, hodnocení postav, v pohádce jsme se dozvěděli, proč Pán Ježíš přivedl na svět blešky a vešky, houby a včeličky.

Kde zvoní zvoneček – děti sedí v kruhu, jedno dítě se zavázanýma očima učitelka uprostřed kruhu zatočí a některé dítě zazvoní na zvoneček. Hádač ukáže rukou směr, odkud zvonění přichází a snaží se opatrně ke zvuku dojít. Když se mu to podaří, rukama osahá toho, kdo drží zvoneček a pokusí se uhádnout, kdo to je.

Kam se schoval zvoneček – jedno dítě jde za dveře a ostatní děti se domluví a někam ve třídě zvoneček schovají. Hadač přijde zpátky do třídy a zvoneček hledá, když se ke zvonečku přiblíží, děti volají cvilink, cvilink a jestliže se od něj vzdaluje, děti zvolají bum, bum, bum, až se zvoneček najde, hadač na něj zazvoní.

Jediný dárek – co byste si vybrali kdyby, jste dostali pod stromeček jen jediný dárek? Použijeme jablko, kdo ho drží, odpoví na otázku a pošle jablko po kruhu někomu jinému.

Dopis Ježíškovi – děti jsem se zeptala, co by si přály za dárek od Ježíška a jejich přání jsem napsala na nástěnku rodičům, aby věděli, jaká přání mají jejich děti.

Píseň – nácvik písně za doprovodu Orffových nástrojů

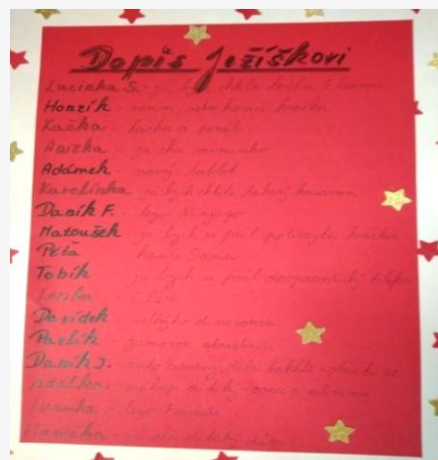
Probuj se pastýři ze spaní, ha nebuj tak tůze vospalyj.

Neslyšíš, jak Híra trůbí, na vás volá se všema, se všema, svyjma bratrama?

Tra ta da ta dá, tra ta da ta dá

Obrázek 17. Výstava Betlému

Obrázek 18. Dopis Ježíškovi

Hodnocení 8. dne

Co by sis přál, kdybys dostal jen jeden jediný dárek?

Reflexe dětí:

„Já by sem si přál diamantový meč.“

„Já jednu pěknou věc.“

„Já bych si přál koleje.“

Jaký dárek si přeješ najít pod stromečkem?

Reflexe dětí:

„Já bych chtěla tašku Elzovou.“

„Já bych si přál policajta hračku.“

„Auto červený, dělá takhle – obrátí se.“

Reflexe učitelky:

Děti mají radost vždy, když si zavážou oči a podle sluchu něco hledají, proto se jim líbila hra „Kde zvoní zvoneček“. Jen jedna mladší holčička nechtěla zavázat oči, tak jsem se jí zeptala, zda by to chtěla zkusit jen s očima zavřenýma a to se jí líbilo. Moc se nám líbila výstava Betlému.

Realizace 9. dne

9. den „ Vánoční nadílka“

Překvapení z kouzelného stromu – dnešní den byl pro nás velice zvláštní, protože jsme věděli, že kouzelný strom má už jen jedno neodkryté psaníčko. Děti celé ráno byly netrpělivé a domlouvaly se, co by asi mohlo psaníčko mít za poslední překvapení. Třída byla krásně uklizená a vánočně nazdobená, stoly byly prostřené a koledy nám poskytly krásnou vánoční atmosféru. Poprosila jsem jednoho chlapce, zda by nám neodkryl poslední překvapení z našeho kouzelného stromu, které jsem dětem přečetla, překvapení obsahovalo, že nás dnes navštíví Ježíšek, abychom byli hodně potichu a nezapomněli Ježíškovi otevřít okno.

Obrázek 19. Poslední přání

Vánoční nadílka – po svačině šla druhá paní učitelka s dětmi do umývárny a já za pomoci paní uklízečky, jsem nanosila dárky pod stromeček, který jsem rozsvítila, otevřela jsem okno dokořán, pustila koledy, zapálila prskavku a zazvonila na zvoneček. Nejkrásnější odměnou pro nás byly rozzářené oči dětí.

Zpívání u stromečku - nejdříve jsme si u stromečku zazpívali koledy a potom jsme děti vyzvaly, aby chodily postupně rozbalovat dárčky, které nám do školky přinesl Ježíšek. Každou hračku jsme si všichni společně prohlédli a domluvili jsme se na jejím používání. Děti dostaly možnost si s hračkami pohrát.

Nesem vám noviny – zpráva o narození Ježíška se šířila rychle, ale nebylo to poštou, televizí ani rozhlasem, ale lidé si ji říkali mezi sebou. Děti se rozmístí volně po prostoru třídy. Nejdříve pošeptá novinu učitelka jednomu z dětí (např. „Narodil se Ježíšek“ nebo

„Nad Betlémem svítí hvězda“ nebo „Pospíchejte do Betléma“ (apod.) sedne si na jeho místo a ono běží k jinému a pošeptá mu do ucha totéž a opět si sedne na jeho místo. Až se novinu dozvědí všechny děti, ten poslední ji řekne nahlas.

Vánoční hostina – přesunuli jsme se ke stolečkům, každý dostal hrneček s pitím a začalo ochutnávání cukroví, které si děti donesly do školky.

Kdo má v dlani stříbrný oříšek – oříšek obalený ve stříbrném staniolu, kdo ho má na Štědrý večer v dlani, přeje si nějaké přání a určitě se mu přání splní. Děti sedí v kruhu těsně vedle sebe a v klíně sepjaté dlaně. Hadač jde za dveře a druhé dítě má v dlani oříšek, schovaný, aby ho nikdo neviděl. Uvnitř kruhu obchází jedno dítě po druhém, své sepjaté dlaně s oříškem vkládá do dlaní všech dětí a pouze jednomu dítěti nepozorovaně vpustí oříšek do dlaní, poté pokračuje dál, jakoby nic. Děti společně zavolají hadače a ten má za úkol uhádnout, kdo skrývá oříšek v dlani. Když uhodne, vezme si oříšek do dlaní a může si něco přát.

Obrázek 20. Vánoční nadílka

Hodnocení 9. dne

Jak jsi se, cítil, když jsi viděl rozsvícený stromeček?

Reflexe dětí:

„Dobře, já jsem křičel.“

„Já jsem se do těch dárků zakoukal.“

„Já jsem byla šťastná.“

Jaké, jsi si, přál přání?

Reflexe dětí:

„Já bych si přál, abysme byli všichni ve školce hodný a nezlobili.“

„Já bych si přál, abychom doma měli velrybu.“

„Já by sem si přál Ježíška.“

Hodnocení učitelky:

Tento den byl pro děti opět samé překvapení. Měly se stále na co těšit, vánoční nadílka pro ně byla velkým zážitkem, podařilo se nám moc pěkně zazpívat koledy pod vánočním stromečkem a při vánoční hostině se každý předháněl jaké má kdo cukroví. Byl to moc pěkně prožitý den.

Realizace 10. dne

10.den „My Tři králové deme k vám“

Výroba královských papírových korun – použili jsme bílé čtvrtky, děti si samy předkreslily horní ozdobný okraj koruny, učily se stříhat systematicky a papír nemačkat. Vystřižené koruny jsem dětem sešila sešíváčkou a děti si své koruny označily velkými tiskacími písmeny K, M, B podle vzoru, dle vlastního výběru.

Seznámení s lidovými zvyky a tradicemi – povídání o 6. lednu, kdy nás navštěvují Tři králové v dnešní době s kasičkou a prosí o pomoc pro lidi, kteří tuto pomoc potřebují.

Zamyšlení se nad otázkou: Kdy a kteří lidé potřebují pomoc?

Na Tři krále se odstrojoval vánoční stromeček, uskutečňovaly se tříkrálové obchůzky. Od domu k domu chodily děti přestrojené za krále, zpívaly a hrály jednoduchou hru O Třech králich. Za své zpívání a přání dostávaly koledu v podobě jablek, ořechů, koláčů apod.

Četba – *Paní Komisarka* (Jindřich Šimon Baar), v této pohádce se děti dozvěděly, proč je jeden král černý a jak vypadal tříkrálový průvod.

Seznámení s písní „*My Tři králové deme k vám*“ – děti měly možnost si vyzkoušet své koruny při chůzi se zpěvem v prostoru a za vedoucím králem.

*My tři králové deme k vám, štěstí, zdraví vinšovat vám,
štěstí, zdraví, dlouhá léta, my jsme k vám přišli z daleka.*

Ó vy dva slavný králové, z kerýpak zemi jedete?

Od východu je příchod náš, jak řek prorok Jeremiáš.

Ale co ty, černý, co ty vzadu, vystrkuješ na nás bradu?

Písmenka K, M, B – měla jsem pro děti připravené kartičky s počátečními písmeny Třech králů, seznámily jsme se s těmito písmeny, vysvětlili jsme si, co písmenky představují, počáteční hlásku jmen králů Kašpar, Melichar a Baltazar

- nejdříve děti chodily po třídě a hledaly kamaráda se stejným počátečním písmenkem, se kterým se chytily za ruce
- na pokyn děti vytvořily trojice všech králů s písmeny K, M, B

Pranostika – *Na Tři krále – zima stále*

Obrázek 21. Hledání stejných písmenek

Obrázek 22. Tvoření trojic

Hodnocení 10. dne

Kdy a kteří lidé potřebují pomoc?

Reflexe dětí:

„Který jsou nemocný a jsou v nemocnici.“

„Pro babičku a pro dědu, protože jsou starý.“

„Který jsou nemocný a nemají žádný hračky.“

Líbilo se ti být černým králem?

Reflexe dětí:

„Mně se líbilo, že sem mohl chodit do kruhu.“

„Mně jo, že sem chodil dokolečka a hledal písmenka.“

„Já sem byl černý, já sem byl rád.“

Reflexe učitelky:

Děti se s chutí pustily do výroby papírových korun, líbila se jim písnička „My Tři králové“. Při hře „písmenka K, M, B“, nejdříve měly děti problém dát dohromady trojice se třemi písmeny, musely jsme hru opakovat víckrát, než ji všichni pochopily. Nakonec se nám vše podařilo.

8 HODNOCENÍ PROJEKTU DĚTMI

Projekt „Vánoční čas“, byl zrealizován v Barevné mateřské škole v Domažlicích, kde pracuji. Všechny činnosti jsem zrealizovala s dětmi v červené třídě Berušek.

Dětem se téma projektu moc líbilo, bylo jim blízké, ochotně a rády se zapojovaly do všech činností, byly zvědavé, samostatné a tvořivé. Všechny činnosti je motivovaly a připomínaly jim, že už brzy budou Vánoce.

Děvčata byla nadšená z připravované besídky pro rodiče, kde měly možnost předvést svůj taneček. Mezitím chlapci se zase spíše těšili na mikulášskou a vánoční nadílku.

Všechny děti na třídě mají rádi pohybové hry, nejlépe honičky, které jsme z důvodu malého prostoru ve třídě, ještě opakovali venku na hřišti. Což se dětem moc líbilo.

V rámci hudební výchovy se dětem nejvíce líbila hra na Orffovy nástroje. Děti dostaly prostor si vyzkoušet hru na každý nástroj. Dále se naučily spoustu nových písniček, které doprovázely pohybem. Velice mile mne překvapilo nadšení z nácviků na besídku pro rodiče, všichni jsme se na besídku moc těšili a největší radost jsme měli z reakcí rodičů.

Během činností panovala na třídě vždy pohodová atmosféra, byl tam dostatečný prostor pro úctu ke druhému a empatii. Dětem byly představeny lidové tradice formou hry, kde získaly vlastní zážitek ze hry a novou zkušenost o životě ve světě lidí.

Sebereflexe: Podle mého názoru se záměr projektu zdařil. Děti byly po celou dobu velmi zvědavé, každý den se těšily na překvapení z kouzelného stromu. Prostřednictvím lidových tradic a zvyků se během projektu naučily spoustu písniček, básní a tematických průpovědek. Při práci s dětmi jsem respektovala vlastní aktivitu dětí, potřebu pohybu a pestrého střídání činností. Chtěla jsem, aby si děti spíše činnosti prožily, než abych jim lidové tradice přibližovala mluveným slovem. Dbala jsem, aby se všechny děti nenásilnou formou zapojovaly do všech činností, což se nám při besídce pro rodiče trochu vymklo z rukou a dvě děti raději zůstaly v náručí u své maminky.

Závěrečné vyhodnocení projektu: Projekt byl vytvořen na základě témat ze školního vzdělávacího programu naší mateřské školy „Barevná školka“. Projekt je založen na seznámení dětí s lidovými tradicemi souvisejícími s předvánočním časem. Projektem jsem chtěla u dětí navodit předvánoční atmosféru a tento čas obalit zvláštním kouzlem, vzpomínkami, nadějemi, láskou a hlavně toto období prožít obyčejně, lidsky, hladivě a hravě.

8.1 Doporučení pro pedagogickou praxi

Cílem empirické části je vytvořit propojením chodských a lidových písní, pohádek a básní projekt, který je inspirací pro předškolní vzdělávání v mateřských školách nejen na Chodsku.

Cílem projektu bylo navodit u dětí vánoční atmosféru a seznámit je s tradicemi, zvyky a dalším spojeným s Vánocemi. Naučit děti jednoduchý taneček a zpívat koledy.

- v projektu děti získaly poznatky jedné z největších tradic v roce
- děti dostaly možnost svobodně se zapojit do všech činností
- měly možnost vyjadřovat své názory, pocity, myšlenky a vyzkoušet si řadu rolí
- vyzkoušely si, být v roli řečníka a naopak, vyčkat, až druhý domluví a dokončí svoji myšlenku
- činnosti byly různorodé, podporovaly prosociálnost, fantazii a tvořivost
- děti byly, seznámeni s místem a prostředím, kde žijí a vytvořily si pozitivní vztah k němu
- posílily prosociální chování ve vztahu k ostatním dětem
- v hudebních činnostech měly možnost zahrát doprovod k písním a tím získat zkušenost zvládnout základní hudební a instrumentální dovednosti
- prostřednictvím hudby a hudebně pohybových činností dostaly možnost vyjádřit své pocity pohybem
- dokázaly napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu
- v dramatických aktivitách byla nejvíce podporovaná tvořivost a fantazie
- ve výtvarné činnosti jsme použili výrobky k výzdobě naší třídy a vyzkoušeli jsme si správnou manipulaci s výtvarným materiálem a podpořili rozvoj jemné motoriky
- v pracovních činnostech jsme podpořili vývoj grafomotoriky
- v pohybových hrách jsme rozvíjeli hrubou motoriku, lokomoci, děti si vytvořily základ spolupráce ve skupině
- získaly povědomí o čistotě a zdraví, o významu aktivního pohybu a zdravé výživy

Závěr

Počátek institucionálního vzdělávání všech dětí je velmi složitým obdobím v životě dítěte. Proto se dítěti snažíme pomoci vypracováním takových integrovaných bloků, založených právě na lidových písních, tradicích a zvykům, které nám otevřou prostor k jejich rozvoji a lidskému zrání. Je potřeba využívat ke své práci takové písně, které nám byly předávány od dětství. Naším cílem by mělo být nejen dítě píseň naučit, ale spojit s ní činnosti, které nám otevřou brány naší minulosti.

Spojením lidových tradic a zvyků je možné dávat dětem podněty k zamyšlení, v čem se můžeme od našich předků poučit. Jde především o to nabídnout tak i jiný způsob myšlení, než se obvykle nabízí, jiný pohled na život, snažit se upravovat všeobecný žebříček hodnot. Zde se nabízí veliké možnosti.

Cílem diplomové práce bylo přiblížit propojení hudebních aktivit v kontextu s lidovou písní a tradicemi, které jsou přirozeně propojené s přírodou a snažit se o jejich začlenění do předškolního vzdělávání a jeho vlivem na rozvoj osobnosti dítěte. Zamýšlela jsem se nad přínosem a uplatněním lidové písně v mateřské škole a tvorbou programu lidových tradic do projektu. Tento stanovený cíl jsem naplnila ve smyslu hlubšího proniknutí lidových tradic a zvyků do předškolního vzdělávání v propojení s hudebními činnostmi projektu.

Chtěla jsem se více přiblížit k tradiční lidové kultuře, která je pevně spojená s historií naší národní kultury. Tato kultura plní rovněž funkci výchovnou. Jsou v ní obsaženy procesy poznávání, vnímání, prožívání a posléze i osvojení mravních a estetických hodnot. Kultura tedy působí na rozum i cit a tím rozvíjí různé stránky lidské osobnosti. Proto má kultura důležité místo ve výchově. Práce je věnována projektu, který vznikl prostřednictvím lidových tradic a zvyků, propojený chodskými písněmi a pohádkami v podobě aktivit a činností a věřím, že bude inspirací pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, nejen na Chodsku.

Lidové tradice dítěti umožňují prožívat, poznávat, řešit, rozhodovat se, posilovat přirozenost a také touto formou vzdělávání se děti stávají příslušníky určité komunity, obce a regionu, přejímají její tradice a zvyky a tím si vytváří pevné zakotvení v dané

společnosti s tvůrčím přístupem ke světu. Dítěti se také otvírá prostor, v němž cítí své spojení se smyslem našeho života.

9 SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

1. Buriánová, J., Jakoubková H., Nádvorníková H. a kolektiv autorů. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2000. ISBN 80–86307–03-4
2. Claycombová Patty, Školka plná zábavy, Portál, Praha, 1992, ISBn 978 – 7367 – 913 - 2
3. Formánková, Servítová, *Pohádky z Chodska*, západočeské nakladatelství, 1991, ISBN 80 – 7088 – 034 - 1
4. Havelková Karla a Blanka CHládková. *Didaktika hudební výchovy*. I. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-0865-2
5. Helfert, V. Základy hudební výchovy na nehudebních školách. In *Vybrané studie I.: O hudební tvořivosti*. Praha: Editio Supraphon, 1970
6. Hruška Jan František, *O chodském kraji*, Plzeňsko, roč. 2, č. 1, nákladem Kroužku přátel starožitností, Plzeň, 1920
7. *Informatorium* 3 – 8, únor 2006
8. Jasanová Nadja, *Hudba, pohyb, kresba, slovo*, SVOJTKA a VAŠUT, Zlín, 1990, ISBN 80 – 85521 – 08 – 3
9. Jindřich Jindřich, sestavil Dr. Jaromír Fiala: *Jindřichův chodský zpěvník*, nákladem vlastním v Domažlicích, 1929
10. Jindřich Jindřich, sestavil Dr. Jaromír Fiala: *Jindřichův chodský zpěvník*, nákladem vlastním v Domažlicích, 1947
11. Jindřich Šimon Baar, *Chodské pohádky 2*, Made in Moravia, 2009, ISBN 978 – 80 – 87195 – 09 - 3
12. Kalousová Lucie, *Chodský kroj na prahu 21. století*, Plzeň, Typos, 2011, ISBN 978 – 80 – 260 – 0736 – 4
13. Langhammerová, J., Lidové zvyky, vyd. 1. Praha: *Lidové noviny 2004*, ISBN 80-7106-525-0
14. Matějček Zdeněk, *Co děti nejvíc potřebují*, Praha, Portál, 2008, ISBN 978 – 80 – 7367 – 504 – 2
15. Milada Příkrylová, Gabriela Příkrylová, *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV*, Kroměříž, Plus s. r. o., 2012, ISBN 978 – 80 – 87165 – 49 – 2
16. Milada Příkrylová, Gabriela Příkrylová, *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV*: Plus s. r. o., 2012. ISBN 978 – 80 – 87165 – 50- 8

17. Milada Příkrylová, Gabriela Příkrylová, *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV*: Plus s. r. o., 2012. ISBN 978 – 80 – 87165 – 51- 5
18. Milada Příkrylová, Gabriela Příkrylová, *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV*: Plus s. r. o., 2012. ISBN 978 – 80 – 87165 – 52- 2
19. Milada Příkrylová, Gabriela Příkrylová, *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV*: Plus s. r. o., 2012. ISBN 978 – 80 – 87165 – 53- 9
20. Raková Milena, Ljuba Štíplová a Alena Tichá, *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-543-1.
21. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Výzkumný ústav pedagogický, Praha, Tauris 2006, ISBN 80 – 87000 – 00 – 5
22. Reuysová Eva, Hanne Viehoffová, *Jak s dětmi trávit volný čas*, Praha, Portál, 1996, ISBN 80 – 7178 – 073 – 1
23. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia. 2007, 647 stran ISBN 978 – 80 – 200 – 1446 –7
24. Stanislav Pecháček, *Lidová píseň a sborová tvorba*, 2010, Praha, Univerzita Karlova – Karolinum: ISBN 978 – 80 – 246 – 1830 – 2
25. Svobodová Eva, *Vzdělávání v mateřské škole*, 2010, Praha, Portál, s. r.o., ISBN 978 – 80 – 7367 – 774 - 9
26. Šimanovský, Z.: *Hry shudbou a techniky muzikoterapie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 97880 – 7367 – 928 - 6
27. Šimanovský, Zdeněk a Alena Tichá, *Lidové písničky a hry s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 1 zpěvník (146 s.). ISBN 978-80-7367-264-5
28. Šottnerová Dagmar, *Adventní čas*, Olomouc, Rubico, 2005, ISBN 80 – 7346 – 050 – 5
29. Šottnerová Dagmar, *Zima*, Olomouc, Rubico, 2005, ISBN 80 – 7346 – 059 – 9
30. Šottnerová Dagmar, *Vánoce*, Olomouc, Rubico, 2004, ISBN 80 – 7346 – 041 – 6
31. Švejdrová Hanka, *O Ježíškovi a o Vánocích taky*, Gragon Press s. r. o., Klatovy, 2016
32. Tichá, Alena, *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*, Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-562-2
33. Tichá Alena, Zdeněk Šimanovský, *Lidové písničky a hry s nimi*, Praha, Portál, 1999, ISBN 80 – 7178 – 323 – 4

34. Tichá, A., Raková, M.: *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*, Praha 2007, ISBN 97 – 8 – 736 – 100 – 6
35. Viskupová, B. *Hudba a pohyb*. 2. vyd. Praha: Supraphon, 1987

Citace a odkazy

1. https://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A1_kultura
2. https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Tradice, 1902.
3. <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/N/11163/FOLKLOR-ZIJE.html/>
4. <http://www.prirodnienegie.eu/lidove-zvyky/> 2013
5. http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf , *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online], (2016).